Gasselterveld

Ruimtelijke ontwikkelingsvisie

Parklaan®
Landschapsarchitecten

Parklaan Landschapsarchitecten b.v.
Vughterstraat 221
5211 GD Den Bosch

T: 073 - 614 01 91
E: post@parklaan.nl
I: www.parklaan.nl

Parklaan®
Landschapsarchitecten

BonoTraffics bv
specialisten in verkeer

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Bureau voor Economie & Omgeving
BUITEN

BWZ
INGENIEURS

Gasselterveld

ruimtelijke ontwikkelingsvisie

september 2010

definitief

Inhoudsopgave

Inleiding 6
1 Het vertrekpunt: een korte gebiedsanalyse 7
2 Visie op het Gasselterveld 14
1.1 Algemeen
1.2 Landschappelijke hoofdstructuur
1.3 Drie leidende thema's
1.4 Zonering
1.5 Recreatie
1.6 Bosbouw en natuur
1.7 Verkeer
1.8 De plassen

3 Recreatiepoort Gasselte 27
4 Ontwikkeling in de tijd 31
5 Financiële consequenties 32

Bijlage 1: De drie varianten 34
Bijlage 2: Visiekaart 36
Bijlage 3: Overzicht subsidies 38
Bijlage 4: Stratificatie en recreatie 39

Opdrachtgevers: Gemeente Aa en Hunze, Provincie Drenthe en Staatsbosbeheer.

Ontwerpteam: Marcel Eekhout, Aleks Droog, Lilian van Oosterhoudt (Parklaan landschapsarchitecten)
Edward de Boer en Miriam Collombon (Bureau Waardenburg)
Kees Huijgens en Hans van Zanten (BWZ ingenieurs)
Ivar de Jonge (Bonotraffic)
Anneke van Mispelaar (Bureau Buiten)

Datum: 28 september 2010

Inleiding

Aanleiding

De gemeente Aa en Hunze en Staatsbosbeheer hebben op 14 mei 2008 een intentieovereenkomst getekend. Aanleiding voor deze intentieverklaring is de beëindiging van de exploitatie van de zandwinlokatie en de daarmee samenhangende verplichting tot afronding van het gebied.
De intentie is uitgesproken om de ontwikkelingen in Gasselterveld en het aangrenzende gebied op elkaar af te stemmen. Daarbij wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor natuur (bos en water), recreatie, veiligheid, infrastructuur en cultuurhistorie.

Vervolgens hebben de Gemeente Aa en Hunze, Staatsbosbeheer en de Provincie Drenthe besloten een integrale visie voor het Gasselterveld op te stellen. Vooruitlopend op het planproces werd een gebiedsinventarisatie uitgevoerd op basis waarvan de drie partijen uitgangspunten hebben vastgesteld.

Het proces

Het planproces om te komen tot deze ontwikkelingsvisie bestond uit drie fasen:

- De verkenning en inventarisatie
- Het opstellen van ontwikkelingsvarianten
- Het opstellen van de ruimtelijke ontwikkelingsvisie

In de eerste verkennende fase zijn het gebied en verschillende ontwerpvraagstukken verkend. Daarnaast is een sterkte zwakte analyse (SWOT) gemaakt. Deze SWOT is een weerslag van de analyse, de interviews en de gesprekken die gevoerd zijn met het projectteam, Staatsbosbeheer en andere belanghebbenden. De fase is afgesloten met een aantal mogelijke denkrichtingen.

Vervolgens is een variantenstudie gemaakt. Er zijn drie varianten onderzocht: een variant met het accent recreatie; een variant met accent natuur en een combinatie variant. Een samenvatting van deze studie is opgenomen in bijlage 1. De varianten zijn getoetst aan het huidige beleid en gepresenteerd aan geïnteresseerden. In de derde en laatste fase is op basis van de varianten, de wensen van de drie opdrachtgevende partijen en de inspraakreacties een samenhangende ruimtelijke ontwikkelingsvisie opgesteld.
Na vaststelling vormt de ontwikkelingsvisie voor de drie opdrachtgevers een beoordelings-/toetsingskader voor nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast zal de visie als bouwsteen worden gebruikt voor verschillende ruimtelijke kaders zoals het bestemmingsplan en de gebiedsvisie Hondsrug.

Plangebied

Het studiegebied omvat het Gasselterveld dat aan de oostzijde wordt begrensd door de N34 en aan de westzijde door het beekdal van het Andersche Diep. De noordgrens van het studiegebied wordt gevormd door de Rendierjagerweg, het landgoed Jahomi en de grens van het recreatiecomplex De Kremmer. De zuidgrens is de oude markegrens tussen Gasselte en Drouwen, nu de gemeentegrens.

Huidige situatie. (De legenda is opgenomen in bijlage 2)

1 Het vertrekpunt: een korte gebiedanalyse

1.1 Het huidige landschap

De Hondsrug is de basis voor dit landschap

Het Gasselterveld ligt op de Hondsrug. De Hondsrug is uniek door de geologische opbouw die vooral in de laatste twee ijstijden is ontstaan. Door het landijs is keileem afgezet op oudere grovere fluviatiele zanden. Door riviererosie van de Aa en de Hunze en latere sedimentaties van bijvoorbeeld dekzand komen verschillende afzettingen aan het oppervlak voor. In het oppervlak van de dalhelling komen lokaal depressies voor in de vorm van dobben en pingoruïnes, bijvoorbeeld de Gletsjerkuil en de Verbergingskuil bij De Kremmer.

De aardkundige waarden van de Hondsrug zijn zo hoog dat de Hondrug is voorgedragen als Unesco Geopark. Als deze voordracht wordt gehonoreerd betekent dit een impuls op het gebied van recreatie en toerisme. Verspreid over de heuvelrug zullen initiatieven worden ontplooid om het unieke van het gebied te behouden en te ontwikkelen. De boswachterij Gieten- Borger kan een belangrijk steentje bijdragen aan deze ontwikkeling.

Als we specifiek naar het Gasselterveld kijken zijn de volgende elementen aanwezig:

Het gebied ligt op de helling van de Hondsrug.

- De overgang van het plateau bij Gasselte naar de dalhelling.
- De dalhelling met daarin het Oude Hemelriek, het Dobbendal, het Osseveen, twee min of meer evenwijdig liggende stroeten (dalvormige laagtes), een aantal vennen en de Gasselterdennen.
- De overgang van de dalhelling naar het stroomdal van het Andersche Diep.

Naast het reliëf zijn er, door de geologische opbouw van de Hondsrug, ook specifieke grondwaterstromen. Het grootste deel van het gebied is onderdeel van de Hunzesysteem. Hier stroomt het grondwater in oostelijke richting naar het Hunzedal. In de westrand van het bos ligt een waterscheiding, hier stroomt het grondwater in westelijke richting naar het Andersche Diep. Het gebied is een inzijggebied. Kwel komt alleen in het beekdal van het Andersche Diep omhoog. Het gebied heeft over het algemeen een lage grondwaterstand (grondwatertrap V tot VII). In verschillende delen van het gebied is door de aanwezigheid van keileem in de ondergrond een hoge schijnwaterspiegel aanwezig.

Van heide naar bos, de ontwikkeling van het landschap

De Hondsrug wordt door zijn hoge ligging al lang door de mens bewoond. Het Gasselterveld als bos zoals we dat nu kennen, is ontstaan aan het einde van de 19e en in de eerste helft van de 20e eeuw. Daarvoor was het eeuwenlang een groot heideveld in gezamenlijk eigendom van de marke Gasselte. De schapen, die op de heide graasden, leverden de mest voor de essen rond het dorp Gasselte en waren een onmisbaar onderdeel van de agrarische bedrijfsvoering. Naast akkers en heide waren de weidegronden onmisbaar. Voor Gasselte lagen die weidegronden in het dal van de Hunze. In het westen gaat de Hondsrug over in het beekdal van het Andersche Diep, dat onderdeel is van het beekdalsysteem van de Drentsche Aa . Aan het eind van de

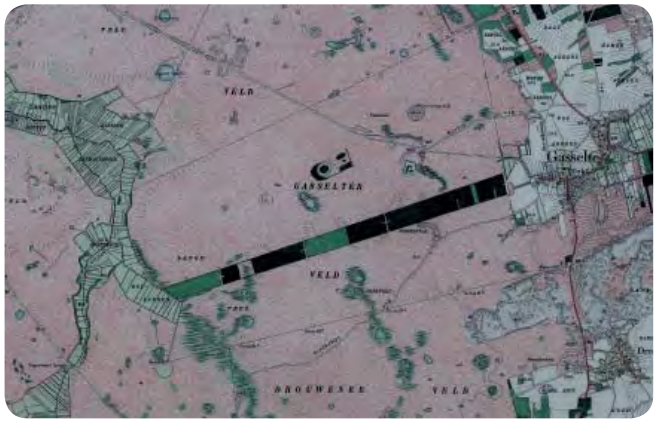

Historische kaarten van resp. 1852, 1899 en 1947

19e eeuw werden de heidevelden in Nederland, om economische motieven en om het stuivende zand vast te leggen, ontgonnen en deels bebost. De boswachterij Gieten-Borger is een gaaf voorbeeld van een dergelijk jong ontginningsbos. In de 19e eeuw werd er een grof raster van boswegen uitgezet. Op basis van dit raster werd rond 1899 de Herenkamp, als eerste grote bebossing in Drenthe, bebost. Het stramien en de omkadering door een eikenwal zijn nu nog steeds terug te vinden in het Gasselterveld. Het grove stramien van rechte paden werd verdicht door de aanleg van bospaden met een onderlinge afstand van ongeveer 300 meter. Deze verdichting vond in de loop van de vorige eeuw plaats toen het Gasselterveld werd bebost. Dit grid is nog steeds herkenbaar aanwezig in de boswachterij en volgt de markegrenzen en het beekdal van het Andersche Diep.

In het midden de vorige eeuw (rond 1950) werd de bebossing afgerond met de bebossing van het Drouwenerveld. In het Gasselterveld zijn de volgende elementen aanwezig die een beeld geven van de bosbouwhistorie van het gebied:

- Herenkamp met omwalling,
- Het grid van boswegen,
- Keienwegen,
- Beukenlanen,

Het gebied heeft een rijke bosbouwhistorie.

- Keien met vaknummers,
- Namen van wegen zoals de Houtvester Jansenweg,
- Rabattenbos,
- Monoculturen van exoten als lariks, fijnspar en douglas.

De meest recente verandering in het landschap is de aanleg van twee zandwinplassen in het bos.

1.2 Het huidige gebruik

Bos(bouw)

Het huidige bos werd oorspronkelijk met een productiedoelstelling geplant. In het begin werden de bomen vooral geplant om mijnhout en heipalen te produceren. Veel voorkomende soorten zijn douglas, grove den, fijnspar en lariks. Loofhoutsoorten komen in mindere mate voor. Eik en beuk zijn de belangrijkste soorten. Het bos heeft inmiddels een multifunctionele doelstelling (bosbouw, natuur en recreatie) maar de houtproductiedoelstelling is nog steeds belangrijk. De producten die het bos voortbrengt zijn inmiddels veel breder dan in de tijd van de aanleg. Het inlandse hout wordt gebruikt voor de bouw van huizen (zoals spanten en planken), meubels en energievoorziening.

Om ecologische redenen en om verdere grondwaterdaling tegen te gaan is het streven van Staatsbosbeheer om het aandeel loofhout te laten toenemen naar ongeveer 35%, waarbij ook het aandeel gemengd bos toeneemt. Houtoogst blijft belangrijk. Staatsbosbeheer streeft voor de boswachterijen Gieten en Borger naar 10.000 m3 werkhout met schors per jaar. Ook de wijze waarop het hout geoogst wordt is in de loop van de tijd veranderd. Werd er eerst vooral vlaktegewijs gekapt nu wordt er meer groepsgewijs gekapt, waardoor er zowel horizontaal als verticaal een veel gevarieerder bosbeeld ontstaat.

Een groot deel van het bos bestaat uit naaldhout

Natuur

De flora van het bosgebied is kenmerkend voor dichte bossen op voedselarme zandgronden. Het gaat vooral om meer algemene soorten. In het oostelijke deel komt keileem zowel in als op geringe diepte onder het maaiveld voor.
Dit keileem is verantwoordelijk voor de aanwezigheid van nattere plekken en biedt potenties voor de ontwikkeling van bijzondere natuurwaarden. Door de groepsgewijze kap en de aanpak van de vennen in het gebied neemt het aandeel mantel-zoomvegetaties de laatste jaren toe. Hierdoor wordt het gebied aantrekkelijker voor zangvogels. Het bos is een leefgebied voor algemene zoogdieren als muis, eekhoorn en ree, maar ook voor de zeldzame soorten als das en boommarter. In de boswachterij komen veel reguliere soorten broedvogels voor die kenmerkend zijn voor grote bossen. Langs de plassen en de vennen komen incidenteel ook vogels als dodaars en wintertaling tot broeden. Enkele soorten staan op de rode lijst zoals al genoemde wintertaling en verder groene specht, grauwe vliegenvanger en zomertortel.
Op de open plekken zijn vochtige tot droge heischrale vegetaties aanwezig met dophei en kleine zonnedauw. Een aantal van de vennen en veentjes, zoals het Oude Hemelriek en de pingoruïne, zijn van zeer hoge kwaliteit. Het betreft vennen met een zure waterkwaliteit met hoogveenvorming en natte heide vegetaties. De laatste jaren zijn veel verrijkte en verdroogde vennen aangepakt. Rond de vennen is het bos teruggezet, het watersysteem is hersteld en de rijke toplaag is afgevoerd. Van amfibieën zijn soorten als Meerkikker, gewone pad en bruine kikker aangetroffen. In het Oude Hemelriek komt de Heidekikker voor.
Aan de westzijde van het gebied liggen enkele van oudsher nattere terreindelen. Zowel in ecologisch opzicht als cultuurhistorisch opzicht kan dit een aanknopingspunt zijn voor versterking en ontwikkeling van bijzondere waarden. Voor het ontwikkelen van ecologische relaties tussen het beekdal van het Andersche Diep en het Gasselterveld liggen hierin mogelijke aanknopingspunten.
Aan de oostzijde van het bos ligt langs de Bosweg de Hemelrijkkampen. Dit particulier natuurgebied wordt door de eigenaar ingericht en beheerd als een refugium voor planten- en diersoorten die kenmerkend zijn voor vochtige tot natte leemgronden van Drenthe. De naam, bedacht door de huidige eigenaar, verwijst naar het Oude en ‘t Nije Hemelriek.

Recreatie

Zwemplas ‘t Nije Hemelriek is de belangrijkste recreatievoorziening in het Gasselterveld en trekt jaarlijks veel bezoekers. Bij ‘t Nije Hemelriek is een restaurant en een grote parkeerplaats (750 p) aanwezig. Aan de oostkant van het visiegebied liggen een aantal verblijfsaccommodaties waarvan de camping De Kremmer en het bungalowpark De Kremmer de grootste zijn. In het Gasselterveld liggen langs de Steenhopenweg en de Houtvester Jansenweg een aantal dagcampings, die door Staatsbosbeheer beheerd worden. Deze dagcampings bestaan uit grasvelden met bomen waar overdag bijvoorbeeld een tent of caravan kan worden neergezet.

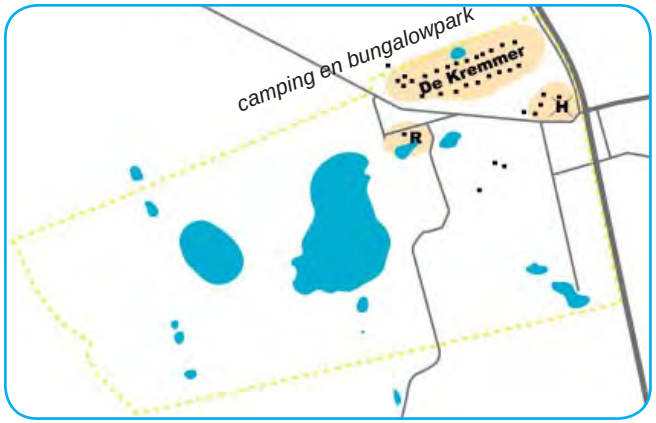

recreatie-accommodaties en ‘t Nije Hemelriek

Bij de ordening van de recreatie werd in het verleden vaak uitgegaan van doelgroepen. In deze visie is uitgegaan van de relatief nieuwe indeling in motiefgroepen die ontwikkeld is door Alterra en door Staatsbosbeheer wordt gebruikt.

Gezelligheid.
Dit is de groep die gezellig met vrienden op stap gaat, lekker weg met weinig inspanning.
Er tussenuit.
Dit zijn de recreanten die even de batterij willen opladen, genieten, lekker bijkomen in een groene omgeving.
Interesse voor gebieden.
Er tussenuit en dan graag iets leren over de natuur, met liefst ook nog een vleugje cultuurhistorie.
Liefhebbers van wildernis.
Bij deze groep staat liefde voor de natuur centraal, de leden van deze groep willen alles weten over flora en fauna.
Uitdaging.
Dit zijn de sportievelingen die graag een fysieke uitdaging aangaan in een mooie omgeving.

autoontsluiting

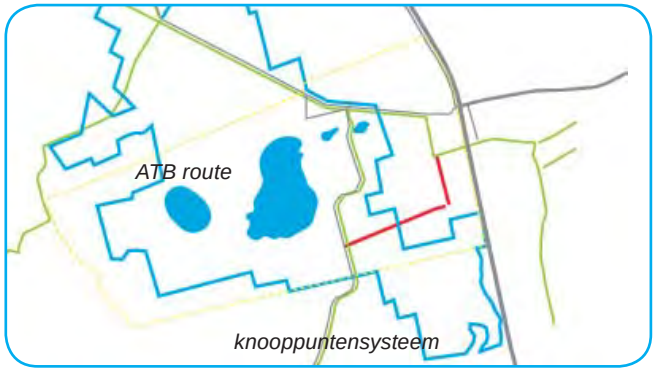

fiets- en ATB-routes

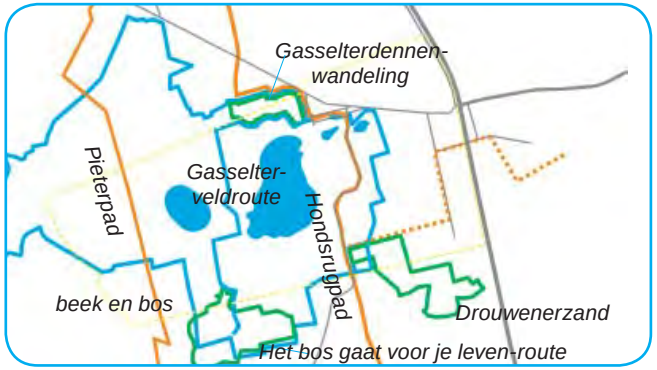

wandelroutes

Ontsluiting

Op een aantal kaarten is hiernaast de infrastructuur weergegeven. Wat opvalt is dat: de auto-ontsluiting vooral in het oosten van het gebied ligt, ‘t Nije Hemelriek vanuit het noorden, het zuiden en het oosten bereikbaar is, de fietsroutestructuur en de ABTroute vooral in de randen van het Gasselterveld liggen, het Gasselterveld een viertal gemarkeerde wandelroutes heeft en er twee lange afstandpaden zijn.

Zandwinning

De twee zandwinplassen in het gebied leveren maximaal 210.000 m3 (vast) zand per kalenderjaar. De twee zandwinputten worden niet gelijktijdig geëxploiteerd. Het zand is geschikt voor gebruik als beton- en metselzand. Bij ’t Nije Hemelriek staat een sorteerinstallatie. Vrachtwagens voeren het zand via de Bosweg en N34 af. Uit recente metingen blijkt dat het water van de plassen een relatief hoge zuurgraad heeft (pH 4,5- 5,0). Deze zuurgraad is vergelijkbaar met het water in ‘t Nije Hemelriek. De nutriëntenhuishouding geeft aan dat er weinig nutriënten aanwezig zijn. Door de combinatie van het vrij zure milieu en de nutriëntenhuishouding is het gebied relatief soortenarm.
Het zomer- en winterpeil van de plassen verschilt ongeveer de 1 meter.

Uit de grote zandwinplas mag niet meer worden gewonnen sinds 1 januari 2010. Deze plas is momenteel ingericht als een onderwaterdepot voor de westelijk gelegen kleine plas. Voor de winning uit de kleine plas is een concessie afgegeven.

1.3 De landschappelijk hoofdstructuur

Het studiegebied kan worden ingedeeld in drie deelgebieden: de boskern met de plassen en de vennen, de overgang van de boskern naar het escomplex bij Gasselte in het oosten en de overgang van de boskern naar het beekdal van het Andersche Diep in het westen.
De boskern is het hart van het studiegebied. Het is een dicht bosgebied waarin grote plassen liggen. De overgang naar het escomplex Gasselte is een akkerbouwgebied met daarin strookvormige boselementen en enkele recreatiecomplexen. Het westelijk deel van het studiegebied vormt de overgang naar het beekdal van de Andersche Diep. De grens van het beekdal wordt gemarkeerd door een houtwal, die het beekdal begeleidt. Tussen de houtwal en het bos ligt een gebied met een afwisseling van boselementen en akkers.

Over de deelgebieden heen liggen de structuurdragers die het gebied een eigen karakter en samenhang geven.
In het studiegebied zijn de volgende structuurdragers te onderscheiden:

- Het reliëf gevormd in de ijstijden,
- Het rechthoekige grid van paden uit de eerste bosaanleg,
- De Herenkamp; oudste strook bos begrensd door een zandwal met eikenbeplanting,
- De Gasselterdennen op stuifzand,
- De oude markegrenzen,
- De grote plassen en de kleine vennen.

drie deelgebieden; beekdal, boskern en overgang naar escomplex

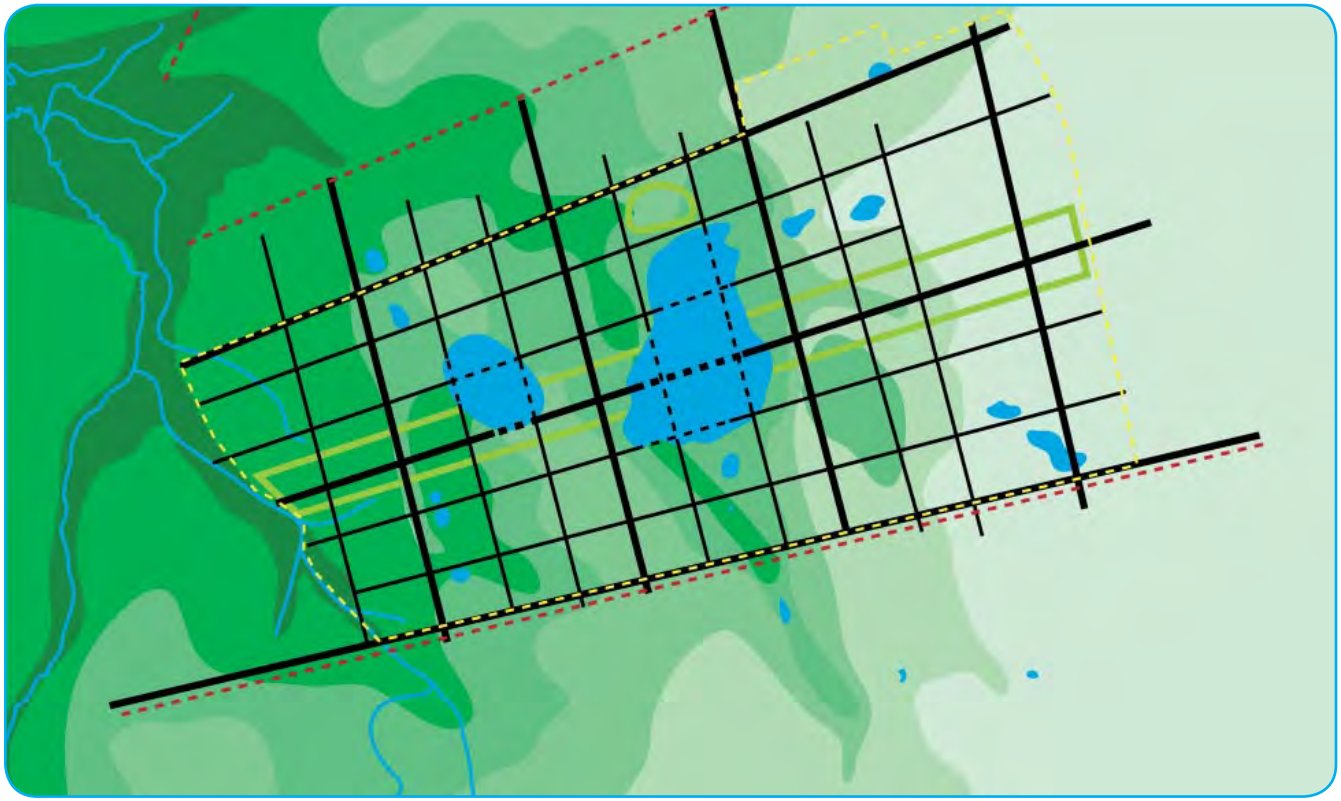

structuurdragers

1.4 Ruimtelijke ontwikkelingen

Een groot deel van het studiegebied ligt in de Ecologische Hoofdstructuur. Het westelijke deel van het plangebied is wel aangewezen als EHS, maar nog niet gerealiseerd. De belangrijkste verandering, die op termijn zou kunnen plaatsvinden, is de omvorming van de landbouwpercelen aan de westkant naar een begeleid natuurlijk beekdallandschap. Een andere verandering is de ontwikkeling en de afronding van de twee zandwinplassen.
Staatsbosbeheer zal het westelijke deel van het bos geleidelijk omvormen naar een bos met een groter aandeel inlands loofhout. Het hydrologisch herstel van de locale waterhuishouding is een aandachtspunt.

Op 2 juni 2010 is de Omgevingsvisie Drenthe vastgesteld. Deze zal binnenkort in werking treden. Het overgangsgebied tussen het bos en het Andersche Diep is in de Omgevingsvisie aangegeven als functie landbouw.

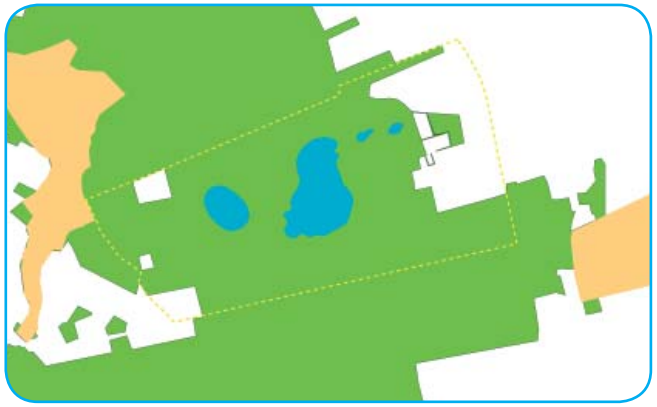

EHS en natura 2000 gebieden

1.5 Sterkte-zwakte analyse (swot)

Op basis van bestaande documentatie en de gehouden gesprekken is een sterkte zwakte analyse gemaakt. Sterke en zwakke punten, kansen en bedreigingen zijn geïnventariseerd. Hieronder staan de belangrijkste punten.
Wat betreft de *huidige situatie* blijkt uit de SWOT dat het Gasselterveld gekenmerkt wordt door:

- Omvang, stilte, donkerte en het afwisselend karakter van het bos met daarin grote en kleine waterplassen. De plassen hebben blauw water en wit zand.
- De bosbouwkundige cultuurhistorische waarden.
- De Geomorfologie van de overgang tussen de Hondsrug en het Andersche Diep met vennen, pingo's, laagtes en heuvels uit de verschillende ijstijden.
- De ecologische kwaliteit van het bos die per plek sterk wisselt en het feit dat er veel rode lijstsoorten voorkomen.
- De zandwinputten die geen ecologische kwaliteit hebben.
- Het bos, dat bosbouwkundig waardevol is en een goed recreatiedecor vormt waar de oriëntatie soms moeilijk is.
- De bereikbaarheid van het gebied met auto, fiets en OV die optimaal is, maar waar de bewegwijzering vanaf de provinciale wegen naar attracties als 't Nije Hemelriek en Boomkroonpad slecht is.
- Een scala aan recreatiepaden en -routes die in het gebied liggen, waaronder een aantal landelijke routes. De aanduiding van een enkele route ontbreekt. Vooral de aansluiting van paden op het netwerk in de omgeving kan beter.
- Het feit dat het unieke karakter niet door alle bezoekers als zodanig wordt ervaren.
- Een mooie entree bij de Bosweg, waarbij het voormalig Motel Gasselte, de zandwinactiviteiten en het gemotoriseerd verkeer (vrachtwagens en sluipverkeer) zorgen voor een negatief imago en onveilige situaties.
- Natuurwaarden die zich vooral concentreren op de Gasselterdennen, in de pingo's, de vennen en de veentjes en de open ruimten daaromheen. Ook het bos zelf heeft natuurwaarden.

Naar de *toekomst* toe kent het gebied een aantal kansen en bedreigingen. De belangrijkste zijn:

- Het Gasselterveld kan zich ontwikkelen tot een gebied waarbij de plassen in het bos uniek zijn en waar recreatie in een natuurlijke en stille omgeving kenmerkend is.
- Het gebied kan zich onderscheiden door een gerichtheid op het beleven en ontdekken van Geomorfologie, boscultuur en water.
- De entree kan worden ontwikkeld tot een visitekaartje waarbij verblijfsaccomodaties, horeca, informatievoorziening, educatie en activiteiten in een mooie omgeving zijn geplaatst.
- De grote watervlakken van de zandwinplassen, de oevers en de bosranden kunnen een meerwaarde vormen voor de beleving.
- Door een goede inrichting van de overgang van de zandwinplassen naar het bos kan een meerwaarde ontstaan voor de natuur.
- De samenwerking tussen de verschillende partijen die in het gebied actief zijn is van groot belang voor de toekomst van het gebied.
- De recreatiebedrijven en grondeigenaren kunnen samen een recreatieontwikkelingsplan opstellen waarbij particuliere doelen en landschaps- en natuurontwikkeling worden gecombineerd.
- Als de plassen niet goed worden ingepast zal de zandwinning een negatief stempel op het gebied drukken.

2 Visie op het Gasselterveld

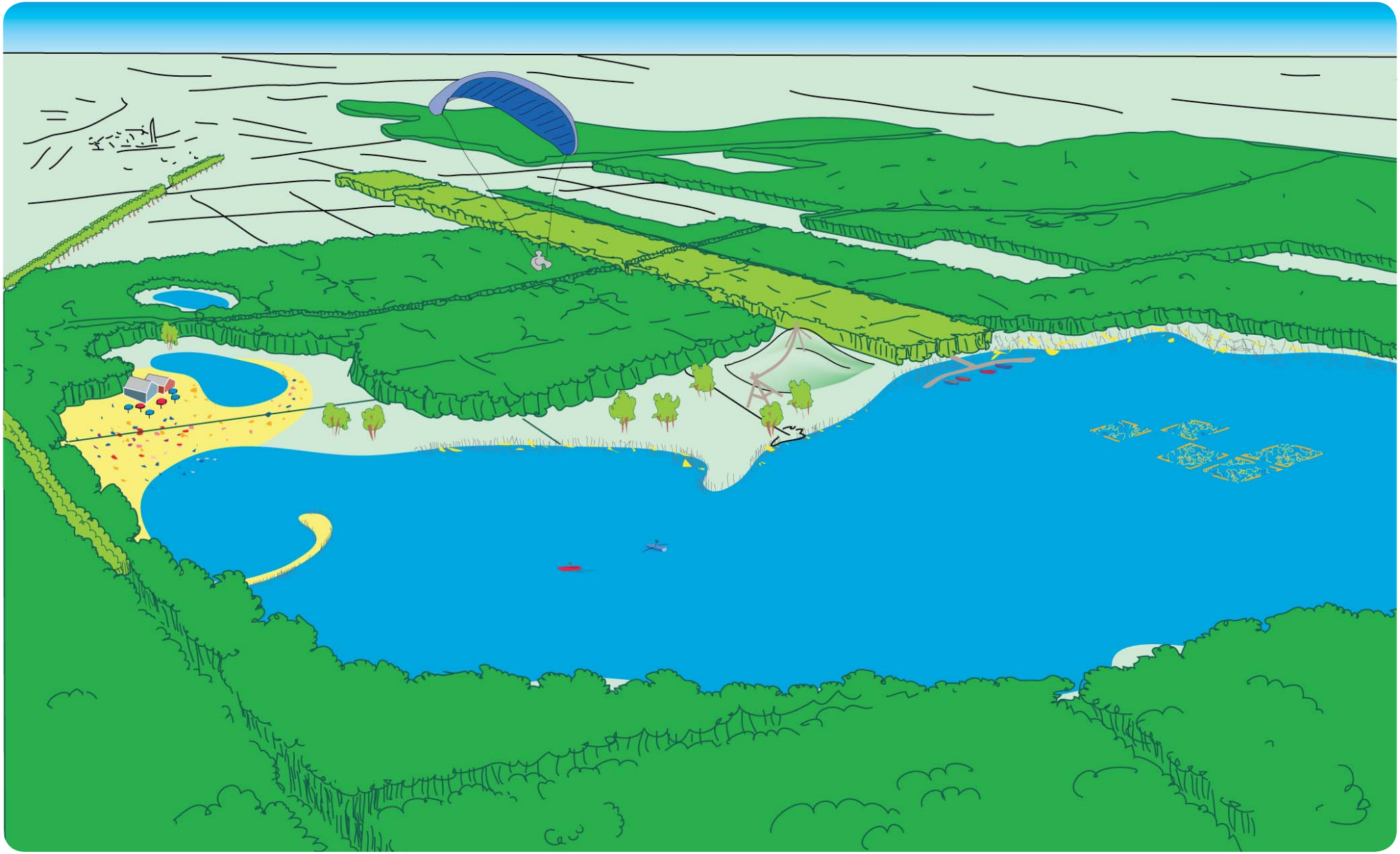

Sfeerbeeld

Het Gasselterveld is een mooie groene omgeving waar voor iedereen iets te doen en te ontdekken en valt.

Het Gasselterveld begint direct na de afslag van de N34 bij de recreatiepoort en het hotel Gasselte. De recreatiepoort ligt in een kleinschalig landschap met lanen, singels, akkers en weilanden. Het is een ontmoeting- en startpunt voor wandelaars, fietsers en ruiters. Vanuit dit punt kun je op ontdekkingstocht naar de vennen en het Dobbendal, de heidekikker, de dikste douglas en het helder blauwe Hondsrugwater. Er zijn veel plekken waar je echt iets kunt leren en beleven.

Tussen de lanen en singels liggen vakantiewoningen, een camping, een hotel en attracties als een vlindertuin, de Verbergingskuil en natuurakkers. Verderop in het bos liggen de vennen en de plassen, het informatiecentrum van Staatsbosbeheer, het Boomkroonpad en het restaurant ‘t Nije Hemelriek. Opvallend is de Zweedse architectuur die een verwijzing is naar het land waar het bodemmateriaal van de Hondsrug vandaan komt.

Bij de spartelvijver en aan de oostkant van de grote plas is het een drukte van belang. Het bos, het water en het reliëf kan hier optimaal worden beleefd door allerlei outdooractiviteiten als roeien, klimmen en vlotten bouwen. Er is een strand en een grote waterspeelplaats in de vorm van een gletsjerdal.

Aan de westkant van de grote plas is het rustiger. Er zijn vrijwel geen gemarkeerde routes, je moet je eigen weg zien te vinden. Je kunt er over de bospaden dwalen en op ontdekkingstocht gaan naar de stroeten en het dal van het Andersche Diep met grote grazers. De ontdekkingspunten zijn hier niet zo opvallend als aan de andere kant van de plas en alleen voor de goede speurder zichtbaar. In dit gebied kun je de echte stilte, de wilde beesten en de bosvogels ervaren.

2.1 Algemeen

Het Gasselterveld verandert. Naast een uitbreiding van de natuur in het kader van de Ecologische Hoofdstructuur zijn er twee zandwinplassen gegraven en is er een vraag naar extra recreatievoorzieningen. Staatsbosbeheer werkt aan een verhoging van de natuurwaarden door bijvoorbeeld de hydrologische situatie van de vennen te herstellen en het aandeel loofhout te vergroten.

Voor een duurzame ontwikkeling van het Gasselterveld is het noodzakelijk verschillende soorten ontwikkelingen te onderscheiden. De ontwikkeling van bos en natuur verloopt anders dan de ontwikkeling van de recreatie. Het bos en de natuurwaarden hebben een lange ontwikkelingstijd. De omloopperiodes van verschillende boomsoorten en de stabiliteit van verschillende biotopen bepalen het tijdpad voor de ontwikkeling. Veranderingen zullen over het algemeen geleidelijk verlopen. In termen van bosbouw en natuurontwikkeling hebben we het dan al snel over termijnen van 100 jaar. De recreatie heeft over het algemeen een relatief snelle ontwikkelingstijd (middellange tot korte termijn) en volgt trends en ontwikkelingen in de vrijetijdsbesteding van de mens. Door in het gebied een stabiele landschappelijke hoofdstructuur te benoemen waarbinnen de recreatie zich kan ontwikkelen ontstaat een duurzaam landschap.

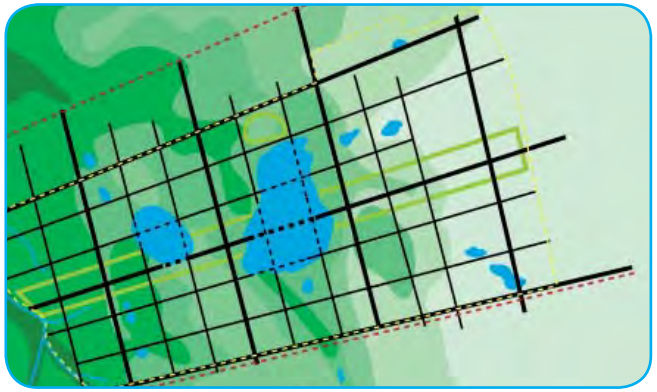

structuurdragers

2.2 Landschappelijke hoofdstructuur

De landschappelijke hoofdstructuur bestaat uit de drie deelgebieden en de structuurdragers. Door de huidige landschappelijke hoofdstructuur te versterken ontstaat een krachtig gebiedseigen kader waarbinnen vervolgens ruimte is voor een flexibele invulling.
De landschappelijke hoofdstructuur van het Gasselterveld bestaat uit de volgende drie deelgebieden:

- Een entreegebied met een landgoedkarakter; het is een gevarieerd landschap met lanen, singels, akkers en weitjes. Hotel Gasselte is een landmark bij de entree van het Gasselterveld.
- De grote eenheid gevarieerd bos met daarin een aantal plassen, vennen, vochtige laagtes en akkers.
- De overgangszone naar het Andersche Diep met een landschap dat bestaat uit een steeds wisselend patroon van grazige terreinen, ruigtes en groepen bomen.

De structuurdragers zijn:

- Het reliëf gevormd in de ijstijden. Het visiegebied is een onderdeel van de westhelling van de Hondsrug.
- Een grid van bospaden gebaseerd op de oorspronkelijke ontginningsstructuur van de bosaanleg.
- De Gasselterdennen en de Herenkamp. Dit zijn dé ijkpunten in de historie van het bos.

2.3 De drie leidende thema's

De landschappelijke hoofdstructuur bepaalt voor een deel het karakter van het gebied. Het karakter wordt ook bepaald door enkele voor dit gebied specifieke thema's:

- De aardkundige waarden
- De levende bosbouw(historie)
- Het zichtbare en onzichtbare water.

Van deze thema's is het zichtbare water het meest specifiek voor de plek. De andere twee thema's zijn voor een groter gebied van belang maar hebben in het Gasselterveld wel een hoge uniciteit. Gezamenlijk zorgen ze voor een specifiek genuis loci. Door ruimtelijke ontwikkelingen te koppelen aan de landschappelijke hoofdstructuur en de thema's ontstaat een rijk en gelaagd landschap dat zich onderscheidt van andere gebieden. Bij elke ontwikkeling of actie moeten de vragen worden gesteld of deze past binnen de landschappelijke hoofdstructuur en aansluit bij een van de thema's. Door deze koppeling wordt het karakter van het gebied steeds specifieker.
Met andere woorden: de landschappelijke hoofdstructuur en de thema's vormen een belangrijke rode draad bij de toekomstige ontwikkelingen in het Gasselterveld.

De aardkunde en bosbouwhistorie

De thema's aardkunde en bosbouwhistorie spelen zich op een hoger schaalniveau af dan het Gasselterveld. De aardkundige waarde geldt voor de gehele Hondsrug. De boswachterij en het Gasselterveld zijn daar een onderdeel van. Ze kunnen een belangrijke rol spelen in het zichtbaar en beleefbaar maken van dit gegeven. De boshistorie is een thema dat zich over de gehele boswachterij Gieten-Borger afspeelt. Een voorbeeld is het raster van boswegen en de keien met de nummers van de bospercelen.

Het zichtbare en onzichtbare water

Het Gasselterveld is in de loop der jaren veranderd van een droog naaldbos naar een bos met plassen, veentjes en vennen. Specifiek voor het Gasselterveld is de ontwikkeling van meerdere grote plassen midden in het bos. Daarmee onderscheidt het zich ten opzichte van andere delen van de Boswachterij Gieten-Borger. Daarnaast vind je in het gebied veel vennen, veentjes en natte laagtes die afhankelijk van hun ligging gevoed worden door hemelwater of door grondwater. De plassen, vennen en veentjes bevatten het zichtbare water. Het grondwater is het onzichtbare water. Op bepaalde plekken bevindt het zich op grote diepte, op andere net onder het maaiveld. Het grondwater wordt gebruikt voor de drinkwaterwinning maar is ook een basis voor de ontwikkeling van specifieke planten en dieren.

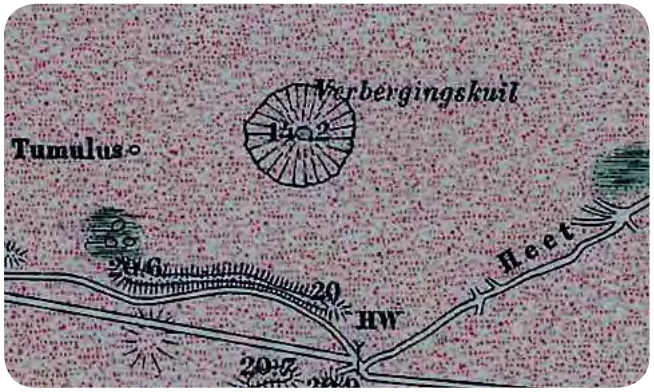

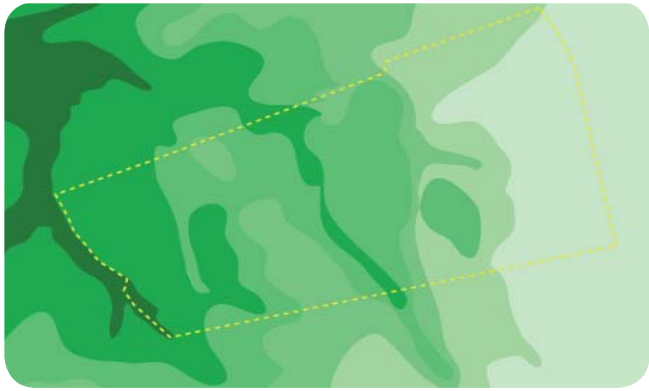

aardkunde

bosbouwhistorie

zichtbare en onzichtbare water

2.4 De zonering

De functies recreatie, natuur en bosbouw zijn alle drie belangrijk in het gebied. Het is noodzakelijk het gebied te zoneren en zones voor de verschillende functies te benoemen. Door deze zonering ontstaan binnen de landschappelijke hoofdstructuur drukke en rustige gebieden. De zonering is gebaseerd op concentratie. Ten oosten van de grote plas is het recreatief gebruik intensief. Het is een recreatielandschap waar van alles te beleven is. De natuur is in dit gebied een belangrijk decor voor de recreant met attracties en belevingspunten. Ten westen van de plas is het recreatief gebruik extensief; het is een stil wandellandschap en er is volop ruimte voor de natuur. Dit is het gebied van de ontdekkingspunten.

Binnen deze zonering zijn er nog accenten te leggen. De meeste gebouwde voorzieningen zoals vakantiewoningen, een restaurant en informatiecentrum liggen in de omgeving van de Bosweg.
Aansluitend aan deze zone is ruimte voor attracties als een strand en het Boomkroonpad. De open ruimten tussen het bos en de N34 krijgen in de toekomst meer natuurwaarden, maar kunnen ook worden gebruikt voor grote manifestaties. Het gebied tussen de grote plas en het beekdal is een rustig bosgebied. In het beekdal zijn nog minder voorzieningen en heeft de natuur het primaat.
Binnen deze zonering is plaats voor verschillende motiefgroepen. Tussen de grote plas en N34 wordt het gebied ingericht voor mensen die er tussen uit willen, gezelligheid en uitdaging zoeken. In de rest van het gebied krijgen de liefhebbers van de wildernis alle ruimte. De groep met interesse voor landschap en natuur kan in het hele gebied terecht. Op blz 19 zijn in het blauwe kader per motiefgroep verschillende recreatieve mogelijkheden weergegeven.

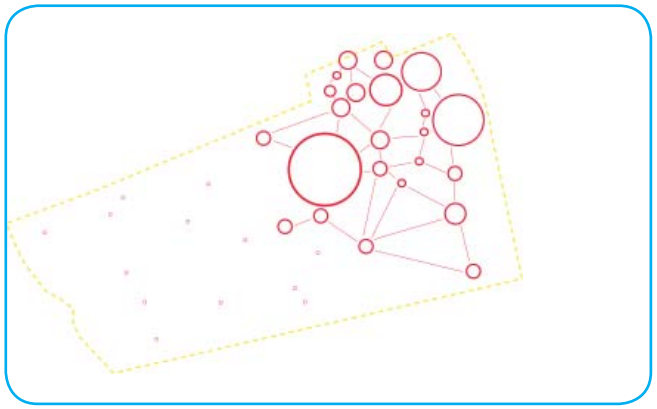

zonering

Attractie
Het is een opvallend onderdeel van het plan dat recreanten uit de regio, maar wellicht ook nationaal aantrekt. Voorbeelden zijn kinderspeelbossen en het Boomkroonpad.

Belevingspunt
Dit is een punt waar de beleving wordt geïntensiveerd. Er is echt iets te zien op het gebied van aardvormen, bosbouwhistorie of water. In recreatietermen wordt ook wel gesproken van een kodakmoment.
Het zijn plekken waar voor degene die dat wil iets te leren valt over een van de thema's. De beleving kan op verschillende manieren worden geïntensiveerd. Dit kan door bijvoorbeeld een bewuste tracering van paden, de aanpassing van grondvormen of de toevoeging van artificiële middelen. Beeldende kunst kan een belangrijke bijdrage leveren aan de intensivering van de beleving.

Ontdekkingspunt
De ontdekkingspunten zijn eenvoudig ingerichte plekken die iets zeggen over het ontstaan van het gebied. Het accent ligt op herstel en behoud van waarden op het gebied van geomorfologie, bosbouwhistorie en het watersysteem. Het zijn plekken waar de natuurwaarden of cultuurhistorische waarden belangrijk zijn. Ze liggen verborgen in het gebied, maar zijn wel op plattegronden en kaarten aangegeven. Voorbeelden zijn de pingo, maar ook het rabattenbos en de keien met vaknummers.

2.5 Recreatie

Het landschap als basis voor recreatie

De opzet is om op basis van de drie thema's een gebiedseigen recreatieprofiel te ontwikkelen. Dit kan bijvoorbeeld door attracties, belevings- en ontdekkingspunten te koppelen aan de drie thema's. Ook routes en informatievoorzieningen kunnen aan de thema's worden gekoppeld. Er zijn veel mogelijkheden. Hoe kunnen we deze thema's in de praktijk gebruiken?

De aardkundige waarden

Voor aardkundige waarden van de Hondsrug kan aangehaakt worden bij het nog op te richten Geopark. De Hondsrug is een staalkaart van nog ongestoorde aardkundige waarden. Op de schaal van het landschap van het Gasselterveld worden de aardkundige verschillen beleefbaar gemaakt door de karakterverschillen in de drie deelgebieden te vergroten;

- De overgang van het plateau bij Gasselte naar de dalhelling wordt een kleinschalig cultuurlandschap.
- Op de dalhelling ligt een gevarieerd bos met stroeten, vennen en plassen.
- De overgang van de dalhelling naar het stroomdal van het Andersche Diep wordt een gevarieerd ruig half open landschap.

Op het niveau van aardkundige objecten zoals de Verbergingskuil of het Dobbendal kan worden ingezet op het beter

GEZELLIGHEID

- Horecavoorziening bij hotel Gasselte met zicht op watertuin
- Recreatiepoort Bosweg
- Restaurant ‘t Nije Hemelriek met feestmogelijkheden
- Spartelvijver ’t Nije Hemelriek en zwemstrand aan de grote plas
- Manifestatieterrein langs de N34

ER TUSSEN UIT

- Verschillende wandel- en fietsroutes vanaf de recreatiepoort
- Informatiecentrum van Staatsbosbeheer
- Dagcampings
- Gletsjerspeelplaats tussen de grote plas en ‘t Nije Hemelriek
- Outdooractiviteiten langs de plas en rond de uitkijkheuvel
- Verhuur van roeiboten; roeien naar het ontdekkingseiland
- Boomkroonpad
- Vlindertuin met rondleiding

INTERESSE

- Thematische routes en excursies
- Belevings- en uitkijkpunten
- Informatie via internet en borden
- Informatiecentrum staatsbosbeheer met de thema’s
- Bosbouw en eikenwallen Herenkamp

UITDAGING.

- Bestaande ATB route; startpunt bij recreatiepoort Bosweg
- Outdoorvoorziening als boomklimmen
- Vlottenbouwwedstrijden
- Houthakkersweekend
- Scouting Pinksterweekend
- Menroute

WILDERNISLIEFHEBBER

- Bos en beekdal als groot wandelgebied
- Ontdekkingspunten als de verborgen pingo, veentjes, vennen en oude bomen
- Verstilde kleine plas
- uitkijkpunten

zichtbaar en beleefbaar maken, zonder dat de authenticiteit van het reliëf verdwijnt. De ingrepen zullen op elke plek anders zijn. Soms is het verwijderen van verhullende beplanting voldoende. Op andere plekken kan het nodig zijn de grondvormen te bewerken. Een bewuste tracering van wandelpaden kan ook zorgen voor een versterking van de beleving. Beeldende kunst kan in de vorm van ‘landschapskunst’ een bijdrage leveren aan de intensivering van de beleving. Bij het ontwerp van recreatievoorzieningen, zoals een speellandschap of een tokkelbaan, kan bestaand reliëf worden gebruikt. Maar het is ook mogelijk nieuw reliëf te maken dat refereert aan de periode waarin de ondergrond van het Gasselterveld is gevormd. Ook de gegraven plassen en opgeworpen heuvels vormen een onderdeel van de aardkundige waarden. De zandwinplassen liggen juist op deze plek omdat in de ondergrond een speciaal soort zand aanwezig is. Dit kan voor recreanten zichtbaar worden gemaakt.

Een andere manier om recreanten bekend te maken met de aardkundige waarden is het gebruik van oude veldnamen. Door namen als het Dobbendal en de Verbergingskuil zowel op de kaart als in het terrein te gebruiken gaat een plek meer leven. Aanvullende informatie over de plek kan door middel van (digitale) informatiemiddelen toegankelijk worden gemaakt voor bezoekers.

De levende bosbouwhistorie

Het Gasselterveld is een multifunctioneel bos met een boshistorie die teruggaat tot het eind van de 19e eeuw. Bosbouw is een van de functies. Het zichtbaar maken van de bosbouwhistorie betekent dat de cultuurhistorische elementen, die een relatie met de bosbouw hebben, extra aandacht krijgen. De belangrijkste elementen zoals de Herenkamp en het raster van bospaden zijn een onderdeel van de landschappelijke hoofdstructuur maar moeten worden versterkt. De gridvormige hoofdopzet wordt versterkt door alle rechte

Herenkamp begrensd door een eikenwal

bospaden die niet tot het grid behoren te laten vervallen en het grid te herstellen op plaatsen waar het is verdwenen. Door de eikenwallen rond de Herenkamp te herstellen en het bos binnen de wallen anders te beheren dan het bos erbuiten wordt het onderscheid vergroot. Binnen de Herenkamp kan de verjonging worden gebaseerd op de strakke blokstructuur. Dit geeft een ander beeld dan het omringende bos.

De historie van de bebossing van de heide is in dit gebied direct gekoppeld aan Gasselte. De Heerenkampsweg is daar het beste bewijs van. Door de Herenkamp vanaf Gasselte (opnieuw) te bebossen wordt deze relatie nieuw leven ingeblazen. Voorstel is om jaarlijks met de boomfeestdag door kinderen een deel van de Herenkamp in te laten planten. Kinderen maken dan niet alleen kennis met de waarde van bos, maar ook met de historie en de omgeving. Wandelen in het bos van de Herenkamp wordt op deze manier anders dan daarbuiten.

Het thema levende bosbouwhistorie kan ook goed gebruikt worden om activiteiten te organiseren, zoals bosbouwwedstrijden, bosbouwwandelingen en dergelijke. Bosbouwwerkzaamheden, zoals het vellen en uitslepen van de bomen, kunnen uit educatief oogpunt worden uitgevoerd en een aanleiding zijn voor een excursie met de boswachter. Door het gebruik van bomen uit het bos voor recreatiedoeleinden als vlottenbouwen en de aanleg van een tokkelbaan wordt de link met de bosbouwhistorie gelegd. De bosbouwhistorie kan ook verteld worden via de (digitale) informatiemiddelen en excursies.

Het zichtbare en onzichtbare water

Het Gasselterveld is door de aanleg van twee grote plassen en ‘t Nije Hemelriek een waterrijk bos geworden. Het water kan op verschillende manieren ingezet worden voor recreatie en beleving. De oostkant van de grote plas wordt een gebruiksplas met een strand en verhuur van bootjes. De plas kent ook rustige delen. De stille of kleine plas zal door zijn functie als natuurplas vooral een rustpunt worden. De oostelijke oever van de grote plas kan gebruikt worden voor outdooractiviteiten. Rond de plas kunnen bankjes en uitkijkpunten worden gemaakt. De combinatie van grote watervlakken, het grid van wegen en het donkere bos zorgt voor speciale ruimtelijke effecten. Er ontstaat een contrast van licht en donker met spannende doorkijkjes op de plas. Door het hoogteverschil tussen het waterpeil van de zandwinplassen en het bos (2 – 3 meter) ontstaat er een uitgelezen kans om elke plek een eigen hoogteverschil te geven; van hoog boven het water tot vlak boven de waterlijn. De vennen, het Andersche diep en de moerassige laagtes zullen weer een andere uitstraling hebben. Recreanten kunnen met vlonders over moerassige delen worden geleid, waardoor een contrast ontstaat met de hoge droge delen van het gebied.

Het onzichtbare water kan voor de recreant worden verbeeld of letterlijk aangeboord worden. Het diepe grondwater dat hier aan het oppervlak komt, is van hoge kwaliteit en kan wellicht gebruikt worden voor een spa of bronnenbad. Het zuivere water kan ingezet worden als kwaliteit van het gebied. Beeldende kunst kan een bijdrage leveren aan het voelbaar maken van het onzichtbare water.

Het Gasselterveld voor beleving en belevenis

Het Gasselterveld wordt een gebied voor de beleving en de belevenis; een rustige groene omgeving waar van alles te ontdekken en te doen is. Het gebied is voor een brede groep ‘leesbaar’ aan de hand van de eerder genoemde thema’s aardkunde, boshistorie en water.

Veel routes starten bij de recreatiepoort Gasselte. Het is de entree van het gebied en ligt bij de aansluiting Bosweg -N34 tegenover Hotel Gasselte. Naast startpunt van routes is het een plek waar de eerste kennismaking met het gebied en de drie thema’s plaats vindt. Op deze plek wordt de auto geparkeerd, de fiets afgeladen en de wandeling of de fietstocht gestart langs attracties, belevings- en ontdekkingspunten. Rond de Bosweg is ruimte voor initiatieven op gebied van verblijfs- en dagrecreatie (in- en outdoorvoorzieningen). Op de weilanden is ruimte voor tijdelijke manifestaties als Pinksterweekend en Woudpop. Het entreegebied zal in de loop van de tijd steeds aantrekkelijker worden.

Een tweede parkeerplaats ligt ten noorden van ’t Nije Hemelriek bij de zwemplassen. Mensen die gaan zwemmen of die voor de outdooractiviteiten komen, zullen hier over het algemeen parkeren. Restaurant ’t Nije Hemelriek vormt de spil van verschillende activiteiten. ’t Nije Hemelriek wordt een spartelvijver voor kinderen terwijl de oostkant van de grote plas vooral gericht is op oudere kinderen en volwassenen. Als ruimtelijke verbinding tussen de twee plassen ligt

Kinderspeellandschap in de vorm van een gletsjerdal

een kinderspeellandschap in de vorm van een gletsjerdal. Het kinderspeellandschap heeft de vorm van een dalvormige laagte met grote zwerfkeien, waterelementen en andere aanleidingen om te spelen.
Langs deze kant van de plas is verder ruimte voor de verhuur van bootjes en de realisatie van outdoorvoorzieningen als een tokkelbaan of apenkooi tussen en in de bomen. De bestaande heuvels, het glooiende landschap van het oude speelbadje, het bos en de Herenkamp, vormen een mooie basis voor deze voorzieningen. De steilrand bij de Herenkamp kan gebruikt worden om de geologische opbouw zichtbaar te maken. Op de plas ligt een aantal vegetatieeilanden waar ook kan worden aangemeerd. Het is een plek om naar toe te varen en geeft de grote ruimte van de plas een betere dieptewerking.

Op termijn kan het informatiecentrum van Staatsbosbeheer en het Boomkroonpad naar deze zone verhuizen. Bijvoorbeeld bij het Oude of ‘ t Nije Hemelriek waardoor de ligging aansluitbij de drie thema’s. Door het Boomkroonpad aan te vullen met een uitkijktoren en een geologisch venster kan een relatie worden gelegd met de zichtbare Hondsrug én de aardkundige opbouw daarvan.

De echte rust- en wilderniszoekers kunnen in het gebied ten westen van de grote plas terecht. Er is ruimte om te dwalen en te ontdekken. Dwalen kan over het grid van bospaden. Verspreid in het gebied liggen ontdekkingspunten die iets vertellen over het gebied. Ook hier zijn op basis van het bosbouwgrid en Heerenkampsweg uitkijk- en rustpunten aanwezig met zicht op de kleine plas, een pingo of het beekdal van het Andersche Diep.
In dit gebied is de informatie door middel van borden vrijwel afwezig. Informatie kan voor namelijk via excursies, PDA. (Personal Digital Assistent) en brochures worden verkregen.

Het Gasselterveld en de verblijfsrecreatie

De verblijfsaccommodaties liggen rond de Bosweg. Deze bedrijven kunnen, gekoppeld aan de ontwikkeling van een landgoedsfeer, uitbreiden. Dit betekent bijvoorbeeld dat extra overnachtingsplaatsen alleen worden toegestaan als er ook extra landschapswaarden ontstaan en de voorzieningen een goede landschappelijke inpassing krijgen. Gedacht kan worden aan de aanleg van lanen, singels of natuurweiden en -akkers. Ook bij de ontwikkeling van deze zone moet worden aangesloten bij de drie thema' s. Bij de entree is ruimte voor Hotel Gasselte met bijvoorbeeld een (groeps)accommodatie. Een beperkte horecavoorziening met zicht op de waterpartijen en bostuin is een versterking van de entreefunctie. Hetzelfde geldt voor het initiatief om de Hemelrijkkampen uit te breiden en een vlindertuin met paviljoen te maken. In het gebied tussen de N34 en het bos is ruimte voor tijdelijke kampeervoorzieningen voor manifestaties als het Pinksterweekend van de scouting. Buiten de zone van de Bosweg kunnen alleen tijdelijke ondersteunende voorzieningen worden geplaatst.

Restaurant ' t Nije Hemelriek heeft op dit moment beperkte mogelijkheden. Door een samenwerking met bijvoorbeeld een outdoor-ondernemer kan de economische functie worden versterkt en kan het restaurant een belangrijke plek in het gebied worden. Door de inrichting van de grote plas met een zwemstrand is het noodzakelijk het gebouw ook ruimtelijk meer op de grote plas te richten.

Door alle nieuwbouw te koppelen aan (moderne) Zweedse architectuur ontstaat een gebiedseigen karakter dat verwijst naar de herkomst van het bodemmateriaal van de Hondsrug. Door te bouwen volgens het principe 'cradle to cradle' wordt gewerkt aan een duurzaam en milieubewust imago van het gebied.

2.6 Bosbouw en natuur

De ontwikkeling van de natuur aan de hand van de drie thema's

De drie thema's zijn ook een kapstok om voor de natuur een gebiedseigen karakter te ontwikkelen. Dit kan leiden tot een grotere variatie in biotopen gericht op specifieke bodem, hydrologie en historie.

De aardkundige waarden

De aardkundige waarden zorgen voor een onderlegger voor de ontwikkeling van natuurwaarden. Door de ontwikkeling van natuurwaarden te koppelen aan de aardkunde wordt deze gevarieerder en voor een recreant beter beleefbaar. Dit kan als volgt worden uitgewerkt.
In het overgangsgebied van het plateau van de Hondsrug naar de dalhelling (ten oosten van het bos) is de aanwezigheid van het keileem in de ondergrond kenmerkend. De veldpodzolgronden hebben in het overgangsgebied een opbouw met zwak lemig tot lemig fijn zand. Plaatselijk stagneert het water. Op de drogere plekken kunnen soortenrijke natuurakkers ontstaan en op de natte(re) plekken soortenrijke graslanden en vochtige heischrale vegetaties. Vegetaties die kenmerkend zijn voor lemige gronden. In de Hemelrijkkampen langs de Bosweg zijn veel voor deze omstandigheden kenmerkende soorten bijeengebracht.
Op de akkers kunnen de das en akkervogels zoals geelgors, grauwe gors en leeuwerik fourageren. Kenmerkende akkerkruiden zijn hier bijvoorbeeld roggelelie, korensla en glad biggekruid. De korenbloem, de gele ganzenbloem, de slofhak en de klaprozen zullen zeker voorkomen.

In de dalhelling liggen zandkoppen, vennen, veentjes, stroeten en de zandwinplassen. In dit gebied is er sprake van een variatie van droge arme tot natte en voedselrijke gronden. Ook in deze zone zorgt het keileem plaatselijk voor stagnerend water (vennen, veentjes en stroeten). De potenties liggen in de ontwikkeling van droge tot natte heischrale vegetaties, hoogveenachtige biotopen en natte graslanden. Langs de zandwinplassen is er over een relatief korte afstand een overgang van droog zand met een bosbodem naar arm vochtig zand. Het is een basis voor rijk ontwikkelde bosranden met soorten en vegetaties kenmerkend voor droge omstandigheden (Wilgenroosje, Vingerhoedskruid, Hengel, Valse salie en doornstruwelen), voor vochtige omstandigheden (Kruipwilg, Tormetil, Dopheide) en onder zure omstandigheden (Wilde gagel). De beleving van het reliëf kan worden versterkt door de keuze van verschillende bostypen. In de stroeten en uitstuifvlaktes kan, in navolging op het Natuurbeheerplan 2008 en 2011, worden ingezet op loofbos (bijvoorbeeld eiken- of beukenbos). Rond deze laagtes kunnen juist de naaldhoutsoorten worden gehandhaafd. De rijke variatie in bos en bodem zal op termijn zorgen voor een gevarieerde vegetatieontwikkeling.

In het overgangsgebied van de dalhelling naar het beekdal liggen enkele laagtes en koppen. De veldpodzol is in deze zone leemarm tot zwak lemig en gaat in het beekdal over naar moerige gronden. Deze gronden bieden potenties voor droge tot natte heischrale en/of bloemenrijke vegetaties, vochtig tot droog bos en allerlei overgangen. Het herstel van enkele stroeten kan voor extra variatie zorgen. Door begrazing en spontane ontwikkelingen zal het patroon in de

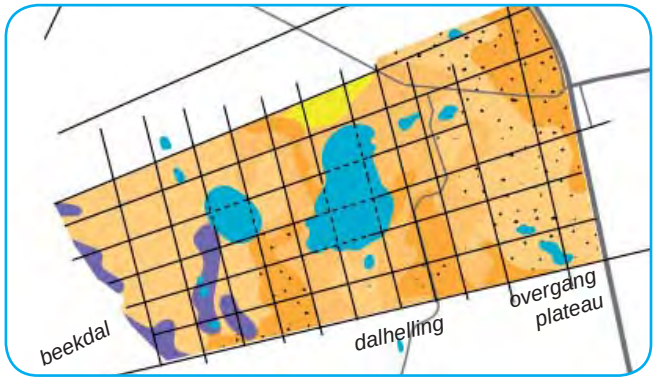

Bostypen op basis van bodem en reliëf

tijd wisselen. Bosranden zijn verschillend van samenstelling en kunnen in dit gebied varieren van broekbosvegetaties tot droog eikenbeukenbos.

De bosbouw(historie)

Het huidige bosbeleid dat gericht is op het versterken van de diversiteit wordt voortgezet. De rijke boshistorie van het Gasselterveld is een mooie aanleiding om verschillende (historische) bosbouwsystemen in te zetten voor een grotere variatie aan biotopen voor bosplanten en dieren.
Het grid van boswegen is historisch zeer waardevol. In combinatie met de aan bodem, reliëf en waterhuishouding gekoppelde bostypen ontstaat een interessante afwisseling voor de recreant. Het huidig beheer zorgt voor een horizontale en verticale gelaagdheid. Grote kapvlakten komen niet meer voor. Spontane verjonging en aanplant kunnen accenten leggen en extra variatie geven. Op de Herenkamp wordt, als contrast met de omgeving, het bosbeheer geënt op de bodem én de historische blokvormige structuur. Er is in dit strookvormige bos plaats voor een meer vlaktegewijze benadering. De Gasselterdennen is het oudste stuk bos van het gebied. Door de natuurdoelstelling voor de Gasselterdennen kan dit gebied zich blijven ontwikkelen als een oud grove dennenbos met een specifieke ondergroei van kraaiheide.
Juist de afwisseling tussen de verschillende bostypen (zoals gemengd naald- loofhout en monoculturen van naald- of loofhout) geeft een enorme variatie. Het laat het brede scala aan flora en fauna bij de productie van hout zien. Daarnaast zijn het grote aaneengesloten oppervlak en de rust bepalend voor de ontwikkeling van flora en fauna.

Het zichtbare en onzichtbare water

Het grondwater en het regenwater zijn belangrijke factoren voor de variatie aan flora en fauna. De diepte en grootte van de watervlakken maar ook de overgang van nat naar droog zorgen voor verschillende uitgangssituaties. Bepalend is

Een gevarieerd bos

daarbij de watersamenstelling. In water met een lage pH waarde (zuur) zullen zich sneller de aan vennen en hoogveengerelateerde soorten als veenmossen, Wilde gagel, Veenbes en Wollegras ontwikkelen, terwijl in en langs gebufferd water de fontijnkruid- (bij beperkte waterdiepte) en de oeverkruidgemeenschap kenmerkend zijn.

De hoogte van het grondwater is een bepalende factor in het gebied. Het omvormen van naaldhout naar loofhout heeft een positieve invloed op de grondwaterstand. De omvorming vindt eerst plaats bij de stroeten en de uitstuifvlaktes in een zone rond de vennen en veentjes en op de overgang naar het beekdal. Deze plekken zullen naar alle waarschijnlijkheid vochtiger worden en zich meer gaan onderscheiden. Naast het omvormen van naald- naar loofhout kan het verwijderen van bos in combinatie met de aanpassing van het ontwateringssysteem, zoals nu rond de vennen plaats vindt, bijdragen aan een hogere waterstand en een grotere variatie in vegetaties en soorten. Soorten (zoals veenmos) die afhankelijk zijn van regenwater profiteren van deze ingreep.

De grote en kleine zandwinplas zijn zwak gebufferd tot licht zuur. De te ontwikkelen vegetaties rond de zandwinplassen neigen hierdoor eerder naar typen met veenmossen en Dopheide dan naar oeverkruidgemeenschappen die goed gebufferde (niet zure) omstandigheden vereisen.

Het Gasselterveld als basis voor een grote variatie aan levensgemeenschappen

Het Gasselterveld maakt deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur. Het ligt net ten noorden van de door de Provincie Drenthe aangewezen robuuste ecologische verbinding. Het verplaatsen van het Boomkroonpad en informatiecentrum uit deze verbindingszone kan zorgen voor een grotere rust en de ontwikkeling van natuurwaarden.

Het gebied tussen de N34 en het bos ligt buiten de EHS (zie figuur blz 12). Dit betekent niet dat buiten de EHS geen natuurwaarden kunnen worden ontwikkeld. Een kleinschalig (half natuurlijk) cultuurlandschap met bijbehorende flora en fauna heeft veel natuurwaarden. Soortenrijke en bloemrijke graslanden zoals op Hemelrijkkampen en kruidenrijke akkers kunnen in een wisselend patroon voorkomen. Vooral de te ontwikkelen akkers met bijvoorbeeld wintergranen zijn zeldzaam in Nederland. De kavels kunnen worden geleed door lanen, houtwallen en singels; het zijn elementen waar bosvogels en mantel-zoomvegetaties tot ontwikkeling kunnen komen. Door het kleinschalige karakter en de aanwezigheid van wandel- en fietspaden is het uitermate geschikt voor extensieve recreatie en educatie.

In de boskern wordt conform het huidige beleid van Staatsbosbeheer ingezet op het vergroten van de horizontale en de verticale gelaagdheid en de toename van het aandeel loofhout tot ongeveer 35%. Daarbij kunnen het westelijk deel van het bos en de lage plekken, zoals de stroeten en uitstuifvlaktes, voorrang krijgen.

Ook het beleid van Staatsbosbeheer waarbij de hydrologische situatie rond de vennen en veentjes wordt hersteld en meer overgangen ontstaan van droge naar natte heischrale graslanden en heides kan worden voortgezet. Aanpassingen rond het Oude Hemelriek, waarbij de zuidoostkant vernat wordt, kunnen worden ingezet voor intensivering van de beleving en voor educatie.

De zandwinplassen nemen een speciale plaats in. Hoewel het water door de diepte en samenstelling uit ecologisch oogpunt niet echt interessant is kunnen langs de randen veel natuurwaarden tot ontwikkeling komen. Langs de plassen komen flauwe en steile oevers en hellingen voor. Er ontstaan allerlei overgangen van natte naar droge biotopen. Soms volgen de overgangen elkaar snel op, op andere plekken zijn de overgangen geleidelijk en kan zich een brede mantelzoom- en struweelzone ontwikkelen. In deze overgangen kunnen zich op lange termijn, als gevolg van de geringe buffering, soorten als Wilde Gagel, veenmossen, Zonnedauw, Wollegras en Veenpluis vestigen. Langs recreatieweiden wordt een onderwaterbanket aangelegd met riet, lisdodde en grote zegge soorten. Op steile oevers en hellingen is de mantel-zoomzone smal en komen meer boomvormende soorten voor. De soortenreeks van gagel, els, berk, eik en grove den geven een indicatie van de aanwezigheid van veel of weinig water in de overgangszone.

Oude Hemelriek

De kleine plas wordt een stille natuurplas met een brede natuurzone. De west- en zuidkant van de grote plas zullen minder toegankelijk en dus stiller zijn. De oeverzones worden voor een groot deel ingeplant met bomen en struiken, daarnaast zullen braamzones tot ontwikkeling worden gebracht.

De Herenkamp en de Gasselterdennen nemen ook op het gebied van de natuur een bijzondere plaats in. Bij de Gasselterdennen is het ontwikkelen van de kraaiheide natuurlijk belangrijk. De combinatie van open water en oudere bomen maakt deze gebieden uitermate geschikt voor holenbroeders, boommarters en boombewonende vleermuizen. Deze laatste zitten dan bij voorkeur in oud loofhout. De aanwezigheid van oudere lariks en douglas opstanden in de Herenkamp zorgt voor een variatie aan leefgemeenschappen van paddenstoelen.

De overgang naar het Andersche Diep bestaat uit een half natuurlijk systeem. Droge en natte heide, heischrale graslanden, bloemenrijke graslanden, bosjes, boomgroepen en natte laagtes wisselen elkaar af. Door het verhogen van het waterpeil in het Andersche Diep, het graven van een aantal zijtakken en de kap van naaldhout kan het gebied een natter karakter krijgen. Kenmerkende soorten voor dit landschap zijn soorten als Struikheide, Valkruid, Borstelgras, Tandjesgras, Zilverhaver, Vleugeltjesbloem, Tormentil, Dopheide, Gele Zegge/ Dwergzegge en Dwergheide. Op kwelplekken kan mogelijk Beenbreek een standplaats vinden.

2.7 Verkeer

De toegankelijkheid van het gebied voor auto's, fietsen en wandelaars is een belangrijk sturingsmiddel voor de zonering. In het gebied ten oosten van de grote plas is de dichtheid aan paden groter dan in het westelijke gebied. In het overgangsgebied naar het Andersche Diep is de paddichtheid geringer.
De Bosweg vormt voor auto's de hoofdentree van het Gasselterveld. Het doorgaande verkeer dat vanuit Eext en Anderen de route Houtvester Jansenweg- Bosweg gebruikt om een kortere route af te leggen naar de N34 wordt gestopt. Dit verkeer zorgt momenteel voor veel overlast en gevaarlijke situaties. Voor recreatieverkeer vanuit Eext en Anderen blijft een deel van de parkeerplaats ten noorden van 't Nije Hemelriek bereikbaar. Een tweede knip wordt gemaakt in de Heerenkampsweg ten westen van de tunnel onder de N34. Door deze knip worden de Heerenkampsweg en de Herenkampsdwarsweg rustig en veiling voor ruiters, wandelaars en fietsers. Deze knip kan worden gerealiseerd als de landbouwfunctie in het gebied tussen de N34 en het bos vervalt.
Een derde verandering, in de toegankelijkheid van het gebied voor gemotoriseerd verkeer, vindt plaats in de Steenhopenweg ter hoogte van de Heerenkampsweg. Deze knip wordt pas aangebracht na de verplaatsing van het informatiecentrum van Staatsbosbeheer. Tot die tijd is het belangrijk dat het informatiecentrum ook vanaf de Bosweg voor auto's toegankelijk blijft.

De recreatiepoort is een startpunt voor wandel- en fietsroutes. Een goede verbinding met de bushalte aan de N34 is noodzakelijk. Het huidige fietsknooppuntennetwerk hoeft niet te worden aangepast. Er moeten wel nieuwe wandelpaden worden aangelegd zodat aantrekkelijke routes ontstaan van de recreatiepoort door het kleinschalige gebied en het bos naar de plassen en andere belevingspunten. Daarnaast is het belangrijk dat de wandel- en ruiterroutes in het Gasselterveld goed aansluiten op de routes in de omgeving. Op het moment dat het informatiecentrum van Staatsbosbeheer naar dit gebied wordt verplaatst kunnen oude routes die aansluiten op het informatiecentrum vervallen.

Het doorgaande karakter van de Heerenkampsweg tussen Gieten en het Andersche Diep wordt zoveel mogelijk hersteld. Natuurlijk vormt de grote plas een onneembare barrière voor een functionele verbinding. Op deze plek wordt de verbinding verbeeld door de ligging van eilanden en zichtlijnen tussen uitkijkpunten.

Het parkeren vindt op een aantal locaties in het gebied plaats. Bij recreatiepoort Gasselte worden parkeerplaatsen aangelegd ten behoeve van de start van wandel- en fietsroutes en voor de vlindertuin De Hemelrijkkampen. Deze parkeerplaatsen kunnen ook gebruikt worden voor bezoekers van het verplaatste Boomkroonpad. Bij manifestaties kunnen de omliggende weilanden als overloop parkeerplaats fungeren.

Ten noorden van 't Nije Hemelriek kunnen de bestaande 750 parkeerplaatsen worden gebruikt voor de badgasten en restaurantbezoekers. De mensen die komen voor de outdooractiviteiten kunnen ook van deze parkeerplaatsen gebruik maken. Op zomerse topdagen kan de recreatiepoort als overloop parkeerplaats fungeren. Het is dan wel noodzakelijk de parkeerders te verwijzen naar deze parkeerplaats. (Babboe)bakfietsen kunnen vanaf de recreatiepoort een leuk alternatief vervoersmiddel vormen voor badgasten met kinderen en bezoekers van het Boomkroonpad.

Op het moment dat het informatiecentrum en het Boomkroonpad naar het Gasselterveld worden verplaatst kan het aantal parkeerplaatsen op de recreatiepoort worden uitgebreid van 100 naar 400.

Door de afsluiting van de doorgaande wegen zal het gebruik van de dagcampings langs de Steenhopenweg en de Houtvester Jansenweg waarschijnlijk minder worden. Het blijven plaatsen van waaruit wandel- en fietstochten kunnen worden gestart.

Een belangrijk aspect ten aanzien van de routes en de attracties van het gebied is de bebording. De routes moeten natuurlijk worden aangepast aan de ligging van de recreatiepoort en het informatiecentrum van Staatsbosbeheer. De borden van de aangespannen paardenroute moeten weer worden aangebracht. Het is echter ook noodzakelijk op de N34, vòòr de aansluiting Gasselte, een bord met de aanduiding Gasselterveld en 't Nije Hemelriek te plaatsen. Op de N34 moet het Boomkroonpad tot de verplaatsing, voor de aansluiting Borger en na de verplaatsing voor de aansluiting Gasselte worden aangegeven.

2.8 De plassen

De aanleiding voor het opstellen van de ruimtelijke ontwikkelingsvisie is onder andere de afronding van de twee zandwinplassen. In de voorgaande hoofdstukken is de gewenste afronding ten aanzien recreatief gebruik en de ontwikkeling van natuurwaarden aan de orde gekomen. In deze paragraaf gaan we kort in op de veiligheid en gewenste technische afwerking. De taluds, die in deze visie worden vermeld, wijken op een aantal punten af van de randvoorwaarden verbonden aan de ontzandingsvergunning. Bij de vergunning is vermeld dat de uiteindelijke plannen voor de afwerking van de plassen in overleg tussen de zandwinner, de Provincie Drenthe en gemeente Aa en Hunze moeten worden opgesteld. Gedeputeerde Staten moeten deze plannen goedkeuren.

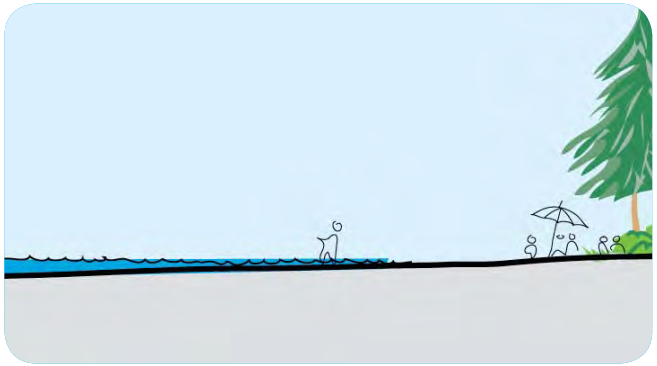

oever zwemstrand; zwemwater tot 5 meter diep, zandstrand en ligweide 1 : 20

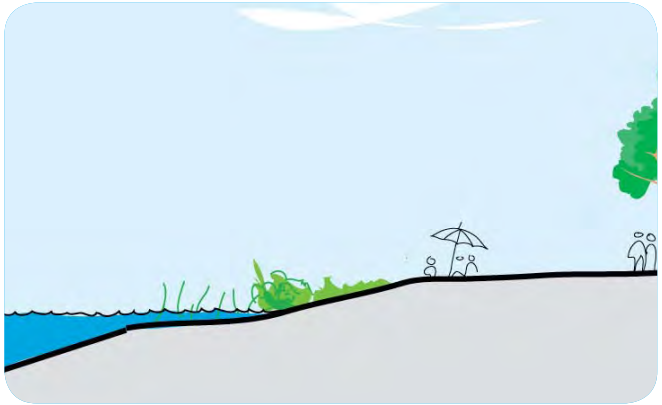

oever recreatieweiden ; onderwarterbanket 5- 10 mtr breed, talud 1 : 4 met ruigte

Veiligheid

Zandwinplassen zijn diep en hebben over het algemeen relatief steile oevers. Inrichtingsmaatregelen kunnen de veiligheid van de zandwinplassen verbeteren. Door toezicht en goede informatie aan recreanten wordt het risico op ongelukken verder verkleind. Daarnaast ligt er natuurlijk ook een verantwoordelijkheid bij de recreant zelf. Zo kan hij beter alleen daar gaan zwemmen waar het is toegestaan.

De spronglaag is een bekend fenomeen bij zandwinplassen. In bijlage 4 is een korte uitleg opgenomen over de stratificatie en de risico inschatting van de spronglaag voor recreatieve activiteiten. Bij de grote plas zal de spronglaag zich, gezien de grootte van de plas, waarschijnlijk op een diepte van 8 meter bevinden. Ten aanzien van het zwemmen is niet zozeer de spronglaag als wel de maat van de plas en het steil aflopen van de oevers een risico. Als de zwemmer midden op de plas kramp krijgt is de reddingsmedewerker altijd te laat. De steile oevers kunnen een schrikreactie te weeg brengen omdat er ineens geen bodem meer voelbaar is. Het zwemmen wordt alleen toe gelaten bij het speciaal ingerichte zwemstrand met een talud van minimaal 1 : 20 en een maximale diepte van 5 meter. Door de vorm van de baai is er een duidelijk onderscheid waar in de plas gezwommen kan worden en waar niet. Door langs de recreatieweiden de oevers te voorzien van een ruigte strook en een onderwaterbanket van 5 – 10 meter met vegetatie wordt het zwemmen afgeremd maar ontstaat ook een soort barrière. Dit zorgt ervoor dat recreanten niet direct in het diepe water terecht komen als ze onverhoopt op de verkeerde plek het water ingaan. Als extra barrière wordt, bij de recreatieweiden, net boven de waterlijn een ruigte strook met braam ontwikkeld.

Op de overige delen wordt de beplanting tot op de waterlijn geplant. Door het aanbrengen van goede bovengrond op de taluds wordt de groei van de beplanting gestimuleerd waardoor sneller dichte struwelen ontstaan.
Er komen met uitzondering van de oostkant van de grote plas geen paden direct langs de oever. Bij beide plassen kan de recreant alleen bij een aantal uitzichtpunten, die samenhangen met het raster van bospaden, de keienweg en de Herenkamp, dichter bij de plas komen.
Door op de grote plas alleen huurboten toe te laten blijft de plas rustig, maar kan ook goede voorlichting worden gege-

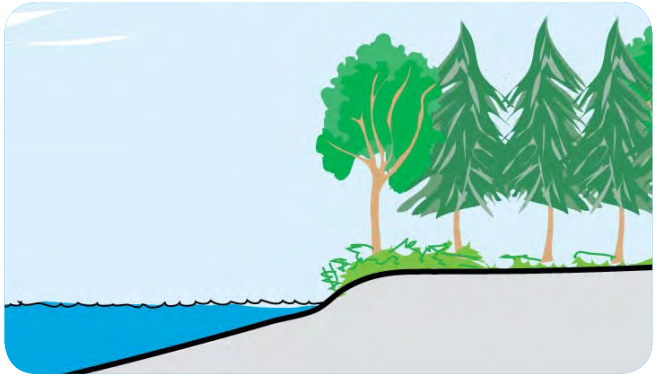

steile oever 1 : 3, beplanting tot op waterlijn

flauwe oever 1 : 10, op het talud ruigte en struweel

ven. In en rond de stille natuurplas zijn recreatieactiviteiten als zwemmen en varen niet toegestaan.

Technische afwerking

De grote plas

De grote plas krijgt aan de noordoostkant een zwemstrand. Uit oogpunt van veiligheid is een talud van 1: 20 noodzakelijk. Het deel waar kan worden gezwommen is maximaal 5 meter diep en wordt afgescheiden van de grote diepe plas door een landtong.
De oevers van de grote plas variëren van steilte bij de inbressing en de buitenbochten tot flauw aan de noordoostkant en in de binnenbochten, de overgangen tussen beide zijn vloeiend. De taluds variëren van 1: 3 tot 1: 10 met een gemiddeld grondverzet van 1: 5 in verband met de verplichtingen van de zandwinner. Langs de recreatieweiden wordt een onderwaterbanket van 5 -10 meter aangebracht. De '35 meter afwerkingszone' die in de ontgrondingsvergunning wordt genoemd bevat strand, recreatieweiden en bos met struweel en mantel-zoomvegetaties. Op de taluds die worden ingeplant en op de recreatieweiden is het noodzakelijk een 50 centimeter dikke (lokale) bovengrond aan te brengen. Dit zorgt voor een goede ontwikkeling van de grasmat en een snelle aanslag van het plantmateriaal.
Tussen de grote plas en 't Nije Hemelriek wordt een kinderspeellandschap gemaakt in de vorm van een gletsjerdal. Functioneel blijven de plassen gescheiden. De sproeier in 't Nije Hemelriek blijft gehandhaafd als waterinlaat en kan een onderdeel worden van het speellandschap.

Op de grote plas komen drijvende vegetatie-eilanden. Er zijn inmiddels verschillende systemen op de markt. Een aantal systemen is speciaal ontwikkeld voor de aankleding van diepe zandwinplassen.

De stille plas

De kleine plas ten westen van de grote plas krijgt de functie van stille natuurplas. Rondom deze plas ligt een (natte) natuurzone. Het talud varieert van 1: 10 (in ieder geval aan windkant) tot 1: 3 met vloeiende overgangen tussen de taludhellingen. De oeverzone, het talud en het horizontale deel vormen een gevarieerde overgang en wisselend patroon van natte, grazige vegetaties, heischrale vegetaties, ruigte, struwelen en bos. Rond deze plas wordt geen aanvullende toplaag aangebracht. Er wordt rond deze plas uitgegaan van de kenmerkende natuurlijke vegetatie op basis van de bodemvariatie.
Op de plekken waar het bosbouwgrid, de Heerenkampsweg en de keienweg de plassen raken worden enkele uitkijkplekken gemaakt. Deze plekken kunnen net boven de waterlijn of op het huidige maaiveld liggen.

Kleine plas met talud rond oeverlijn van 1: 10 en een bovenwatertalud van 1 : 6, mantelzoomzone van 10 - 40 meter

Kleine plas met talud 1 : 4 met spontaan ontwikkeld bos

drijvende eiland met vegetatie

3 Recreatiepoort Gasselte

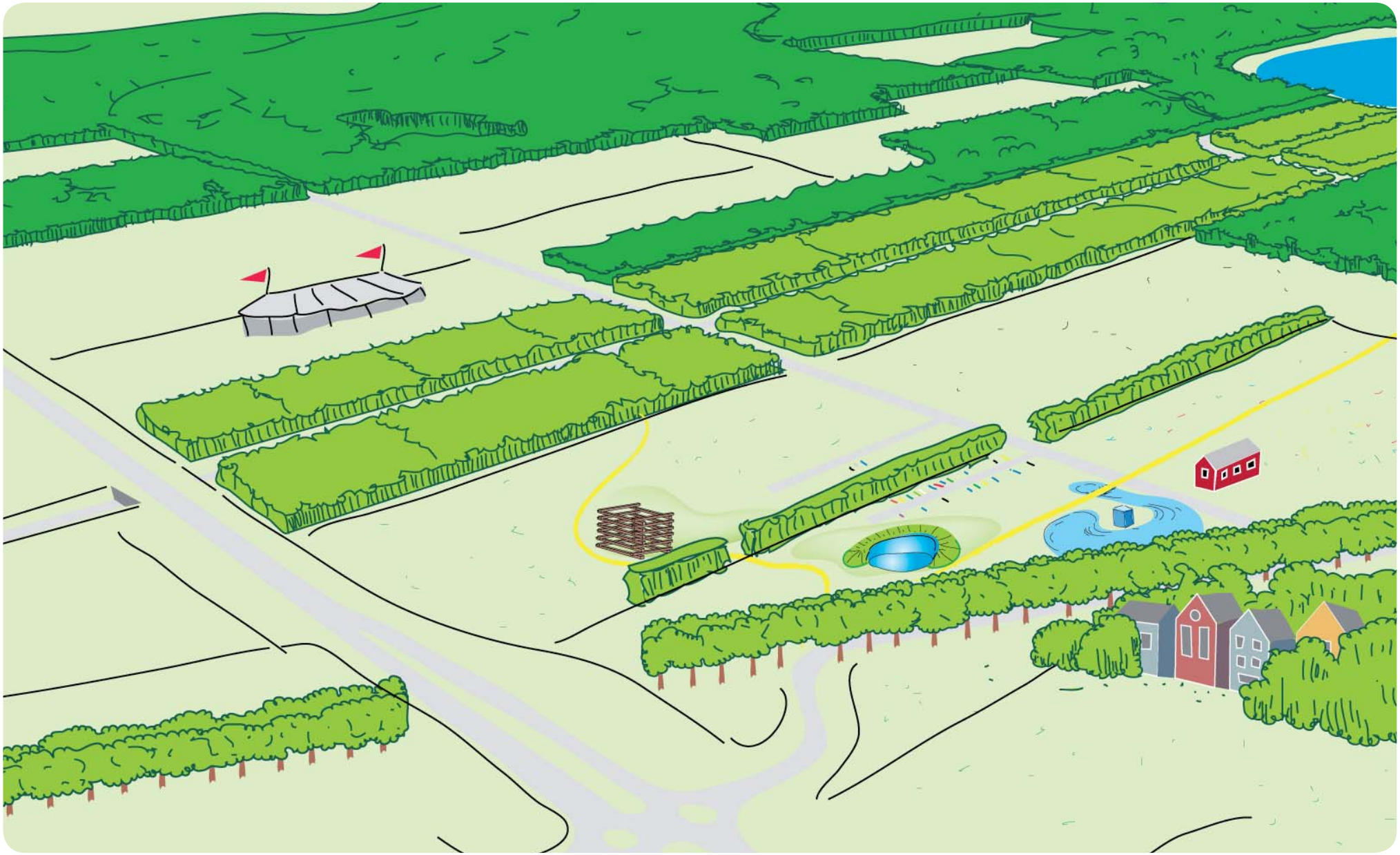

Recreatiepoort Gasselte is de entree van het Gasselterveld. Op deze plek ontmoeten mensen elkaar die samen gaan wandelen, fietsen of sporten. Het is het startpunt voor verschillende wandelroutes, maar ook een rustpunt in fiets- en ruiterroutes.
Centraal ligt het oversstappunt met parkeerplaatsen en informatievoorziening. Rond de parkeerplaatsen liggen een aantal trekkers. Door de trekkers zijn mensen sneller geneigd op deze plek te stoppen. Je kunt hier bijvoorbeeld even stoppen om pingo-ijs te eten, Hondsrugwater te drinken of even te schuilen in een schuilhut gemaakt van boomstammen. Maar je kunt ook thee drinken in Hotel Gasselte of plantjes kopen in vlindertuin de Hemelrijkkampen.

Vanaf de N34 is Hotel Gasselte een markant object. Het hotel verwijst naar de kleurige architectuur van Zweedse houtbouw. Het gebouw van de vlindertuin Hemelrijkkampen is kleiner maar heeft eenzelfde architectuur. Dit gebouw is zichtbaar vanaf de Bosweg. Vanaf de Bosweg is de recreatiepoort een transparant gebied met water, grondvormen, bloemenweiden, singels en lanen. In het gebied ligt een aantal opvallende elementen. Het zijn informatiedragers van de drie thema's aardkunde, bosbouwhistorie en water. Ze markeren verschillende thematische routes die kunnen worden gestart.

De aardkunde wordt verbeeld door een pingo met een paviljoen waar pingo-ijs wordt verkocht. De route leidt naar de Verbergingskuil, de grafheuvel en het Dobbedal. De bosbouwhistorie kan worden beleefd langs het pad dat door de velden naar de Herenkamp slingert. De informatievoorziening is gekoppeld aan een aantal stapels rondhout die goed zichtbaar zijn vanaf de N34.
Het waterthema wordt verbeeld door een waterpomp die uitstroomt in een vijver. De basis van de pomp, die alleen werkt als je aan de slinger beweegt bevat tevens informatie over dit thema. De waterroute wordt gevormd door een strak recht pad dat eindigt aan de Grote Plas bij een uitkijkpunt. Deze waterroute gaat door de vlindertuin, met een vlonderpad over de natte zone van het Oude Hemelriek en langs 't Nije Hemelriek. In de toekomst is dit een interessante (educatieve) wandelverbinding die eindigt bij het Boomkroonpad en het informatiecentrum van Staatsbosbeheer.

De parkeerplaats is geschikt voor 100 auto's en kan worden uitgebreid naar 400 plaatsen als het Boomkroonpad wordt verplaatst naar het Gasselterveld. Daarnaast is er direct grenzend aan de parkeerplaats een overloopparkeerplaats voor grote manifestaties of topdagen. Dit veld dat direct aan de recreatiepoort grenst kan ook worden gebruikt voor kleine manifestaties.

Hotel Gasselte
OV halte
afslag Gassleterveld
pad naar
verbergingskuil
Bosweg
fietspad
Hondsrugwater
pingo-ijs
OV halte
vlindertuin Hemelrijkkampen
parkeren
houtstapel
waterpad naar de
vennen en plassen
overloop parkeren
en kleine manifestaties
Gasselte
eikenwal
bosbouwpad
Heerenkampsweg
Herenkamp
boomfeestdagbos

4 Ontwikkeling in de tijd

De ruimtelijke ontwikkelingsvisie is een langetermijnvisie. Niet alles kan en hoeft in een keer te worden uitgewerkt en gerealiseerd. Daarnaast is de visie een kader voor nu nog niet voorziene initiatieven en ontwikkelingen. Het is echter wel zo dat een aantal van de in deze visie omschreven ingrepen op korte termijn moeten worden uitgevoerd om het gebied de goede kant op te ontwikkelen. De plannen die noodzakelijk zijn voor de gewenste ontwikkeling kunnen worden gerangschikt naar uitvoeringstermijn. De ontwikkeling in de tijd is afhankelijk van lopende afspraken maar ook van de economische afschrijving en het initiatief van de grondeigenaar. De zandwinplassen moeten bijvoorbeeld volgens afspraak op korte termijn worden afgewerkt. Daarnaast is het goed om de recreatiepoort en een aantal bepalende landschappelijke structuren en recreatieroutes op korte termijn aan te leggen. Deze ingrepen zijn belangrijk voor de realisering van de zonering, maar kunnen ook initiatieven van recreatieondernemers stimuleren. Gekoppeld aan deze ontwikkeling kan de samenwerking tussen de verschillende ondernemers worden gestimuleerd door een gezamenlijk ‘actieplan recreatie’ op te stellen.

De bestaande afspraak, dat het informatiecentrum van Staatsbosbeheer en het Boomkroonpad tot 2018 op de huidige plaats blijft, betekent voor een aantal ingrepen dat ze pas op de middellange termijn kunnen worden uitgevoerd. De realisering van projecten hangt ook samen met de beschikbare financiële middelen. Geldstromen en subsidies veranderen in de loop van de tijd. Projecten kunnen daardoor naar voren of naar achteren schuiven.

Projecten korte termijn (1 - 5 jaar)

- Afwerken en inrichten zandwinplassen.
- Aanpassen omgeving ‘ t Nije Hemelriek inclusief afsluiten Houtvester Jansenweg.
- Inrichting recreatiepoort en omgeving in samenwerking met ondernemers.
- Aanleg attracties en belevingspunten.
- Aanpassing padenstructuur en routes.
- Aanpassing Herenkamp; aanleg kades met eiken en start aanleg boomfeestbos.
- Plaatsing thematische informatiepunten.

Projecten middellange termijn (5 - 10 jaar)

- Entreegebied met natuurakkers en - weides, lanen en singels.
- Afsluiten Heerenkampsweg na verdwijnen agrarische functie.
- Verplaatsing informatiecentrum en Boomkroonpad (na 2018).
- Afsluiten Steenhopenweg na verplaatsen informatiecentrum.
- Aanleg attracties, belevings- en ontdekkingspunten.
- Natuurontwikkeling Andersche Diep.
- Aanpassing padenstructuur door verplaatsing informatiecentrum.
- Aanleg boomfeestbos.

Projecten lange termijn (10 - 20 jaar)

- Vervanging en verplaatsing restaurant ‘t Nije Hemelriek.
- Aanleg boomfeestbos.

5 Financiële consequenties

Uitgangspunten raming

De financiële consequenties zijn globaal verkend. We zijn bij de raming uitgegaan van werkzaamheden die zonder deze visie niet zouden worden uitgevoerd. Het vigerende beleid, zoals de realisatie van de vastgestelde Ecologische Hoofdstructuur, is niet opgenomen. De uitvoeringskosten van de uitbreiding van de EHS met enkele percelen wel. Een ander voorbeeld. Alle werkzaamheden die in het kader van de ontgrondingsvergunning door de zandwinner moeten worden uitgevoerd zijn niet begroot. Extra voorzieningen als de onderwaterbanketten, vlonders en eilanden zijn wel geraamd.

Een overzicht van de onderdelen die niet zijn begroot:

- De inrichtingswerkzaamheden binnen bestaande EHS begrenzingen zoals het overgangsgebied naar het Andersche Diep en de percelen Hemelrijkkampen.
- Standaard grondwerk dat rond de plas door de zandwinner, in het kader van de afwerking van de oever, wordt uitgevoerd.
- Bosbouwkundige werkzaamheden die binnen het Uitvoerings Programma vallen zoals houtoogst, groepsgewijze kap, het opknappen van vennen en veentjes en de omvorming van naald- naar loofhout.
- Het vellen van bomen ten behoeve van de aanleg van verschillende voorzieningen is niet als kostenpost opgenomen omdat we er van uitgaan dat het hout geld opbrengt en daarmee kostendekkend is.
- De aankoopkosten van de te verwerven percelen zoals de uitbreiding van de EHS, het manifestatieveld en de recreatiepoort.

Van alle overige op de visiekaart aangegeven paden, parkeerplaatsen en groenvoorzieningen zijn de uitvoeringskosten geraamd.

De raming is inclusief bijkomende kosten als de AKWR (algemene kosten winst en risico), uitvoerings- en ontwerpkosten, afronding en onvoorzien en exclusief btw.

Raming van de ontwikkelingsvisie

landschappelijke basis	
Aanleg recreatiegebied Oost;	€ 260.000
• Recreatiepoort met glooiend maaiveld, bomen	
• Manifestatieveld met enkele bomen (35 ha)	
• Lanen en singels (1 km)	
Bebossing Herenkamp (18 ha) en opknappen zandwal (4 km)	€ 460.000
Uitvoering uitbreiding EHS west (31 ha)	€ 400.000
Afronding van de plassen;	
Beplanting op taluds en onderwaterbanket	€ 600.000
Landtong met damwandconstructie	€1.200.000
Recreatievoorzieningen	
Uitkijkpunten, ontdekkings- en belevingspunten (21 st)	€ 360.000
Extra paaltjesroutes (5 km)	€ 65.000
Informatiecentrum SBB en boomkroonpad	€ 1.000.000
Waterspeelplaats	€ 100.000
Ontdekkingsleiland en vlonders (250 m)	€ 800.000
voorzieningen strand (200 m)	€ 150.000
Recreatiepoort; aankleding, parkeren, informatievoorziening	€ 300.000
Verkeer	
Wegafsluiting	€ 10.000
Totaal	€ 5.705.000

Kostendragers

De ontwikkeling van de nieuwe recreatievoorzieningen zoals de bootverhuur en outdoorvoorzieningen kunnen in samenwerking met private partijen worden ontwikkeld (PPS). Deze partijen kunnen dan alle of een deel van de kosten van bijvoorbeeld de aanlegsteigers en inrichting van het strand dragen. Daarnaast kan door verhuur van de ondergrond of erfpacht geld worden gegenereerd. Kosten voor de aanleg van landschappelijke elementen bij de uitbreiding en ontwikkeling van de recreatiecomplexen kunnen voor een deel door de particulieren worden betaald.

Wellicht kunnen een deel van de begrote kosten voor de afronding van de plas zoals de grondwerken voor het kinderlandschap wegvallen bij onderhandeling met de zandwinner. Een deel van de kosten voor de inrichting van het gebied kan betaald worden uit de opbrengsten uit de bestaande ontzandingsconsessies voor de twee plassen.

De visie is een lange termijnplan, het gebied zal geleidelijk veranderen. Niet alle investeringen zijn op het zelfde moment noodzakelijk. Zie ontwikkeling in de tijd.

Subsidies

Bij financiering van de kosten kan gebruik worden gemaakt van verschillende subsidies. Een overzicht is opgenomen in bijlage 3. Er zijn veel regelingen waarbij de inrichtingskosten, maar ook een deel van de plankosten subsidiabel zijn. Op het gebied van beeldende kunst, vormgeving en cultuur (historie) zijn er in Drenthe verschillende mogelijkheden. Daarnaast is de integrale planvorming waarbij recreatie, cultuurhistorie, archeologie en aardkunde betrokken zijn een ingang voor verschillende subsidies. Een voorwaarde is vaak dat er naast een integraal plan, een projectteam met verschillende disciplines aan het project werkt. Dit biedt perspectieven voor de belevingspunten en attracties omdat zij gekoppeld zijn aan de drie thema's.

De ruimtelijke ontwikkelingsvisie sluit aan bij de uitgangspunten van de landschapsvisie Drentsche Aa. Dit zou er voor moeten zorgen dat er geld uit het Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentsche Aa kan komen.

Naast de subsidies voor de inrichting van het gebied zijn er nog stimuleringssubsidies voor de recreatie-ondernemers in het kader van structuurversterking, energie en kwaliteitsverbetering.

Door Europese samenwerking op het gebied van investeringen, studieprogramma's, milieu en natuurdoelen en kunnen ook Europese subsidies in aanmerking komen. In dat kader is de aanwijzing tot Geopark een voordeel.

Het subsidielandschap is permanent in beweging. Geldstromen veranderen. Een goed en vroegtijdig contact met de subsidieverstrekker in verband met de verkenning van voorwaarden en een op de subsidie toegespitste formulering van de opgave zijn belangrijk.

Bijlage 1: De drie varianten

Een bos om te ontdekken

Deze variant heeft een recreatieaccent en is gericht op de beleving van het gebied door de bezoekers. Het gebied heeft een landgoedachtige sfeer die bestaat uit een gevarieerd bos met lanen, singels, weiden en akkers.
De recreatie is geordend op basis van een netwerkstructuur. Verspreid in het gebied zijn ontdekkingsplekken zoals: de pingo's, vennen en bankjes en er zijn verschillende informatiepunten. Er is een netwerk van fiets- en wandelpaden. De plassen zijn rustig en hebben steile en flauwe oevers. Kleine bootjes varen over de grote plas. Mensen die er even tussen uit willen met interesse voor het gebied komen aan hun trekken.

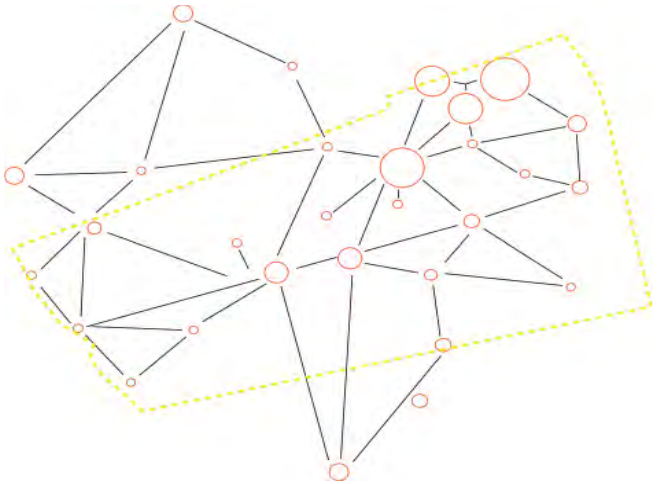

Van Hondsrug tot Andersche Diep

Deze variant heeft een natuuraccent. De natuur is spontaan en ruig. Bij het Andersche Diep lopen grote grazers. De plassen zijn verstilde plekken met een grote variatie aan oevers. Er is in de toekomst meer loofbos. De recreatie is georganiseerd langs een as. De as wordt gevormd door de verlengde Bosweg. De voorzieningen zijn eenvoudig. Rond de as kan de natuur worden beleefd en liggen ontdekkingspunten zoals: uitkijkplekken, paaltjesroutes en informatiepunten. Hier vind je de mensen die er even tussen uit willen. Naar het westen toe wordt de as steeds rustiger. Ten zuiden van deze as is het stil en is volop ruimte voor de natuur en voor recreanten die rust en natuur zoeken.

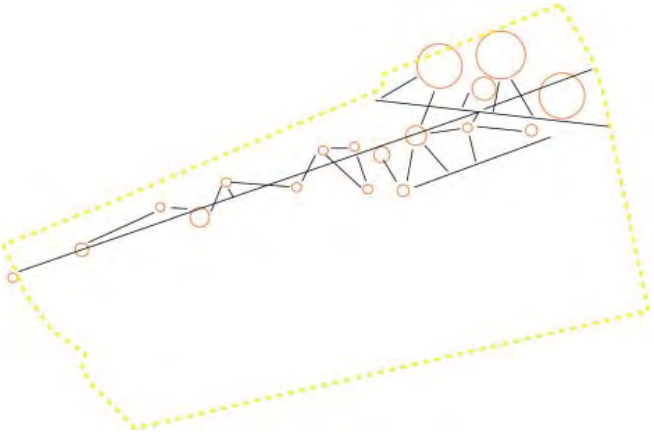

Centrum van gezelligheid

Deze variant heeft zowel een natuur als een recreatie-accent. De recreatie is geconcentreerd aan de oostkant van het gebied. Ten westen van de grote plas heerst de rust en stilte. Op en rond de grote plas is het een drukte van belang: zwemmen, roeien, duiken en het beklimmen van de uitkijk- en klimtoren zijn enkele mogelijkheden. Ook rond de Bosweg is altijd wat te beleven bij de winkeltejs, de vlindertuin en -kas en het informatiecentrum van Staatsbosbeheer. Het is dé plek voor mensen die gezelligheid en uitdaging zoeken. De natuur en de recreanten die rust en natuur zoeken krijgen in de rest van het gebied alle ruimte.

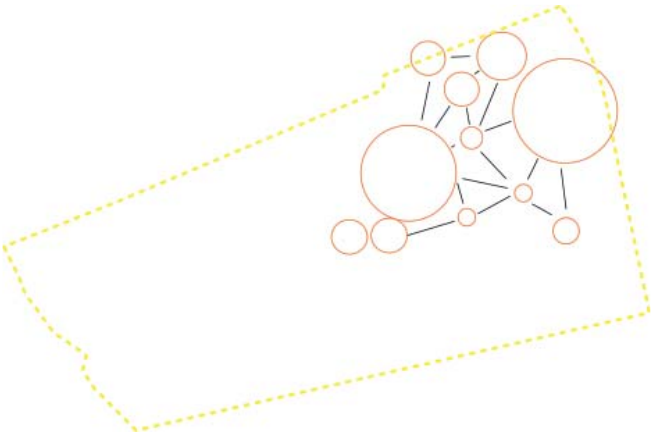

	Variant 1: ontdekken	Variant 2: van H tot A	Variant 3: gezelligheid	Visie
Structuur	netwerk, verweving	as, verweving en scheiding	concentratie, scheiding	Concentratie, scheiding
Landschap	bos met formele en informele boslanen, weide met singels oneindige ruimte	akkers gevarieerd bos met enkele lanen ruig parklandschap	bos met open ruimten heidevelden	Kleinschalig landschap met lanen, singels natuurakkers en –weiden Gevarieerd bos met plassen en vennen Ruig parklandschap met wisselend patroon van bosjes, bomen, stroeten, heide en grazige delen
Recreatie	Beleving door ontdekking Gezelligheid, er tussen uit en interesse Ontdekken thema's Moderne architectuur Hotel rest. met ecolodges Water en geo infopunten Fietspaden op keienwegen Wandelroutes verspreid	Beleving eenvoud, stilte en rust Gezelligheid, ertussenuit, interesse en wildernisliefhebber. Zweedse architectuur Groepsaccomm. H. Gasselte 3 info paviljoens thema's incl informatiecentrum SBB Wandelroutes rond as	Belevenis rond thema's Actief en uitdaging; zwemmen varen, duiken, klimmen Gezelligheid, er tussen uit, wildernisliefhebber, uitdaging Blokhut architectuur Informatiecentrum sbb Uitkijk- en klimtoren Saunalandschap H. Gasselte Wandelroutes oostelijk gebied	Beleving en belevenis Gezelligheid, er tussen uit, interesse, wildernis, actief Zweedse architectuur Recreatiepoort Gasselte Informatiecentrum Staatsbosbeheer Restaurant 't Nije Hemelriek Hotel Gasselte met groepsaccomodatie Wandelroutes oostelijk van de grote plas met ontdekkingspunten.
Plassen	Stille plassen Vloeiende randen en oevers stijl tot flauw Oneindige ruimte Drijvende loopvlonders ontdekkingseiland Uitkijkpunten	Verstilde plassen Vooroevers, banketten, steil en spontane ontwikkelingen Omsloten ruimtes Natuureilanden Uitkijkpunten	Veilige recreatieplas met baai natuurplas Rietzomen bij recreatieweides overig tot water beplant Zwemstrand Vlonders met bootjes Waterdoolhof Uitkijkpunten	Veilige recreatieplas met baai, onderwaterbanket bij recreatieweides beplante oevers natuurplas Vloeiende randen en oevers stijl tot flauw, Zwemstrand Vlonders met bootje Ontdekking en natuureiland uitkijkpunten
Natuur en bos	Uitbreiding EHS west en oost Natuurakkers en singels Gevarieerd bos, oud bos Schraalgrasland en singels mantelzoom langs plassen, vennen, weiden en akkers	Kleine uitbreiding EHS west Spontane processen; begeleid natuurlijke systemen Groter aandeel loofhout >50% Natuurbos Gasselterdennen én Herenkamp Stimuleren randenbeheer en natuurakkers Mantelzoom langs plassen, vennen, weiden en akkers	Kleine uitbreiding EHS west Singels, natuurakkers en -weides Gevarieerd bos, oud bos Heide met stroeten Mantel-zoom langs, kleine plas vennen, weiden en akkers	Kleine uitbreiding EHS west Singels, natuurakkers en -weiden Gevarieerd bos, oud bos, natuurbos Begeleid natuurlijk systeem beekdal Half natuurlijk systeem entreegebied Groter aandeel loofhout >30% Natuurbos Gasslterdennen Mantel-zoom en bos langs, plassen, vennen, weiden en akkers
Verkeer	Huidige auto-ontsluiting behouden Extra parkeren bij horeca-infopunt entree Bosweg	Bosweg is de auto-entree knip in drie wegen; H. Jweg, Steenhopenweg en Heerenkampseweg H.Jweg en Steenhopenweg worden fiets-wandelwegen. Geen extra parkeren infopaviljoen	Bosweg en Heerenkampseweg auto-entrees; Extra parkeren bij bezoekerscentrum Bosweg	Bosweg is de auto-entree knip in drie wegen; H. Jansenweg, Heerenkampseweg. Op termijn in Steenhopenweg Parkeren Nije Hemelriek extra parkeren recreatiepoort Gasselte

bos met padenstructuur en laan

bebouwing/ recreatiecomplexen

korte vegetaties zoals akkers, gras, heide

water; beek, vennen, zandwinplassen

struweel en oeverzone

eilanden

Gasselterdennen en Herenkamp

begeleid natuurlijk systeem met grote grazers

singels

strand

uitkijkpunt met zitplek

gebied met attracties bv strand, steiger

belevingspunt bv verbergingskuil

ontdekkingspunt bv verdwenen ven, pingo

verharde weg voor gemotoriseerd verkeer
zandweg voor gemotoriseerd verkeer

afsluiting voor gemotoriseerd verkeer

zoekgebied informatiecentrum SBB

zoekgebied recreatiepoort Gasselte

fietsverbinding (nieuw)

wandelverbinding (nieuw)

bospad
fietspad

Bijlage 2: Visiekaart

Bijlage 3: Overzicht subsidies

Naam	Waar aanvragen?	Wie kan aanvragen?	Korte omschrijving
PMJP Drenthe (POP en ILG) Bijv. POP 313 (toerisme)	Provincie	Gemeenten, Andere instellingen	Diverse maatregelen op het gebied van Natuur, landbouw, recreatie, Landschap, Bodem, Water, Sociaal-economische vitalisering
Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentsche Aa (PMJP / POP en ILG)	Gebiedscommissie / provincie (gebiedscoördinator)	Overheden en andere publieke instellingen	Zie uitvoeringsprogramma (bijv actie 17: bos spannend maken actie 11: nieuwe belvederes
De STIPO-regeling 2008-2013 (ILG en POP)	STIPO uitvoeringsloket Emmen	Micro-ondernemingen < 10 werkzame personen; jaaromzet / balanstotaal < € 2 miljoen, w.o. landbouwbedrijven	Stimulering innovatie van plattelandsondernemingen in Drenthe (waarbij de investering gericht kan zijn op verbredingsactiviteiten of op innovatie).
Beleidsregel bijzondere evenementen	Provincie	Gemeenten, Bedrijven, Andere instellingen	organisatiekosten van bepaalde bijzondere evenementen
Landschapsbehoud en –ontwikkeling	Provincie	Overheden, publieke instellingen, bedrijven, particulieren	Onderhoud landschapselementen (SOL); Ontwikkelen met landschappelijke kwaliteit; Bosaanleg en landgoederen; Belvedèreprojecten; Interdisciplinaire projecten beeldkwaliteit
Beleidsregel subsidieverlening Culturele en Museale Agenda 2009-2012.	Provincie	Overheden en publieke instellingen	Verschillende kunstuitingen, waaronder Streekgeschiedenis en Beeldende Kunst
Drenthe in beeld	Provincie	Overheden en publieke instellingen	Investeringen in instrumenten die helpen het cultuurhistorisch belang goed af te wegen in ruimtelijke planvorming, w.o. : Interdisciplinaire projecten; Beeldende kunst, vormgeving en Ruimte; Bijzondere beeldende kunstinitiatieven.

Naam	Waar aanvragen?	Wie kan aanvragen?	Korte omschrijving
Uitvoeringssubsidie Klimaat	Provincie	Gemeenten, Bedrijven, Andere instellingen	Stimuleren investeringen in klimaat- en energiemaatregelen
Koers Noord, op weg naar Pieken (EFRO D2)	SNN	Gemeenten, Bedrijven, Andere instellingen	Economische structuurversterking
STINAT stimuleringsregeling voor het toeristisch recreatieve bedrijfsleven (prov en EFRO D2)	SNN	Bedrijven in t&r sector	Kwaliteitsverbetering t&r product Drenthe; stimuleren investeringen
Interreg IVB Noordzeeregio	EU INTERREG IV-B Noordzee-regio-secretariaat, Viborg, Denemarken www.northsearegion.eu	Overheden en publieke instellingen	Europese samenwerking in investeringsprojecten
Interreg IV C	EU INTERREG IV-C secretariaat, Lille, Frankrijk www.interreg4c.eu	Overheden en publieke instellingen	Europese samenwerking in studieprojecten
Life	EU	Overheden en publieke instellingen	Diverse milieu en natuurdoelen (o.m. irt EHS)

Andere aanknopingspunten voor externe financiering:

- Aa en Hunze in 2011 culturele gemeente Drenthe
- GEOpark Hondrug
- Archeologische terreinen en historisch geografische monumenten

Bijlage 4: Stratificatie en recreatie

Thermale stratificatie is een situatie waarbij er een scheiding optreedt tussen waterlagen. Door een snelle opwarming van het water aan de oppervlakte in het voorjaar, ontstaat in het water een warme bovenlaag die “drijft” op een koude onderlaag. Koud water heeft namelijk een hogere dichtheid, en is dus zwaarder dan warm water. Tussen deze beide lagen vinden we de zogeheten spronglaag. Een belangrijke eigenschap van de spronglaag is dat hierbinnen de temperatuur relatief snel daalt over een korte verticale afstand. Is de situatie van temperatuurstratificatie eenmaal ontstaan, dan is deze zeer stabiel. Ook harde wind is dan niet in staat -door het “roeren” van het water- de stratificatie te doorbreken. In ondiep water daarentegen zal een overdag optredend verschil in temperatuur over het algemeen in de loop van de nacht door afkoeling en circulatie weer worden doorbroken.

tabel 1: Risico inschatting van de spronglaag voor recreatieve activiteiten

Activiteit	Maximale diepte bij activiteit	Waarschijnlijke diepte spronglaag	Risico Ja/Nee
Zwemmen aan de kop van de plas in een baai (diepte baai +/- 5 meter)	+/- 5 meter	Niet aanwezig in de baai	Nee
Kano/roeien (geen zwemmen en duiken)	+/- 2 meter *	+/- 8meter	Nee
Waterskiën (geen zwemmen en duiken)	+/- 2 meter *	+/- 8meter	Nee
Duiken naar bodemschat	+/- 20-30 meter	+/- 8meter	Ja
Tokkelbaan (geen zwemmen en duiken	+/- 3 meter *	+/- 8meter	Nee
Bouwen van vlotten	+/- 5 meter	+/- 8meter	Nee
Waterspeelplek	+/- 1 meter	+/- 8meter	Nee

* kano/waterskiën/tokkelbaan. Door deze activiteiten kan met in het water terecht komen. Dit zal naar waarschijnlijkheid niet dieper zijn dan lichaamslengte of iets dieper door val

In de praktijk is gebleken dat het wel of niet optreden van temperatuurstratificatie verband houdt met de verhouding diepte-oppervlakte van het water. Hoe kleiner het water, hoe ondieper het moet zijn om temperatuurstratificatie te voorkomen. Temperatuurstratificatie treedt in wateren tot circa twee hectare groot op vanaf een diepte van vier meter, in wateren tot twintig hectare vanaf een diepte van zes meter en in grotere wateren bij een diepte groter dan acht meter. Ook de mate van beschutting van het water kan van invloed zijn. Hoe meer beschut het water ligt (bijvoorbeeld door bosaanplant op de oevers), des te groter de kans dat temperatuurstratificatie optreedt. Daarnaast houdt de diepte van de spronglaag verband met de gemiddelde buitentemperatuur.

Voor recreatie is de spronglaag in zoverre van belang dat recreanten kunnen schrikken indien zij door de spronglaag heen gaan. Door plotseling temperatuursverschil kunnen tijdelijke spierverlammingen optreden die het risico op verdrinking verhogen.
Bij de grote plas Gasselterveld zal de spronglaag zich gezien de grootte waarschijnlijk op een diepte groter dan 8 meter bevinden. In de bovenstaande tabel 1 is weergegeven voor welke recreatieve activiteiten de spronglaag risico’s voor de recreanten met zich mee kan brengen.

Ten aanzien van het zwemmen ligt het risico niet zozeer bij de stratificatie als wel bij de omvang van de plassen en het feit dat de bodem steil afloopt. Als een zwemmer midden op de plas kramp krijgt dan zijn de reddingsmedewerkers altijd te laat. De steil aflopende bodem kan een schrikreactie te weeg brengen. Zwemmen mag dus alleen plaatsvinden op speciaal ingerichte plekken met een flauw aflopende bodem (1 : 20) en relatief ondiep (tot ongeveer 5 meter) water. Door het aanbrengen van onderwaterbanket met vegetatie langs recreatieweiden wordt het zwemmen afgeremd. Door toezicht, goede informatie voorziening en uitleg van de situatie aan recreanten (zowel zwemmers als huurders van een bootje ect.) wordt het risico op ongelukken verkleind.

Parklaan Landschapsarchitecten b.v.
Vughterstraat 221
5211 GD Den Bosch

T: 073 - 614 01 91
E: post@parklaan.nl
I: www.parklaan.nl

Parklaan®
Landschapsarchitecten